

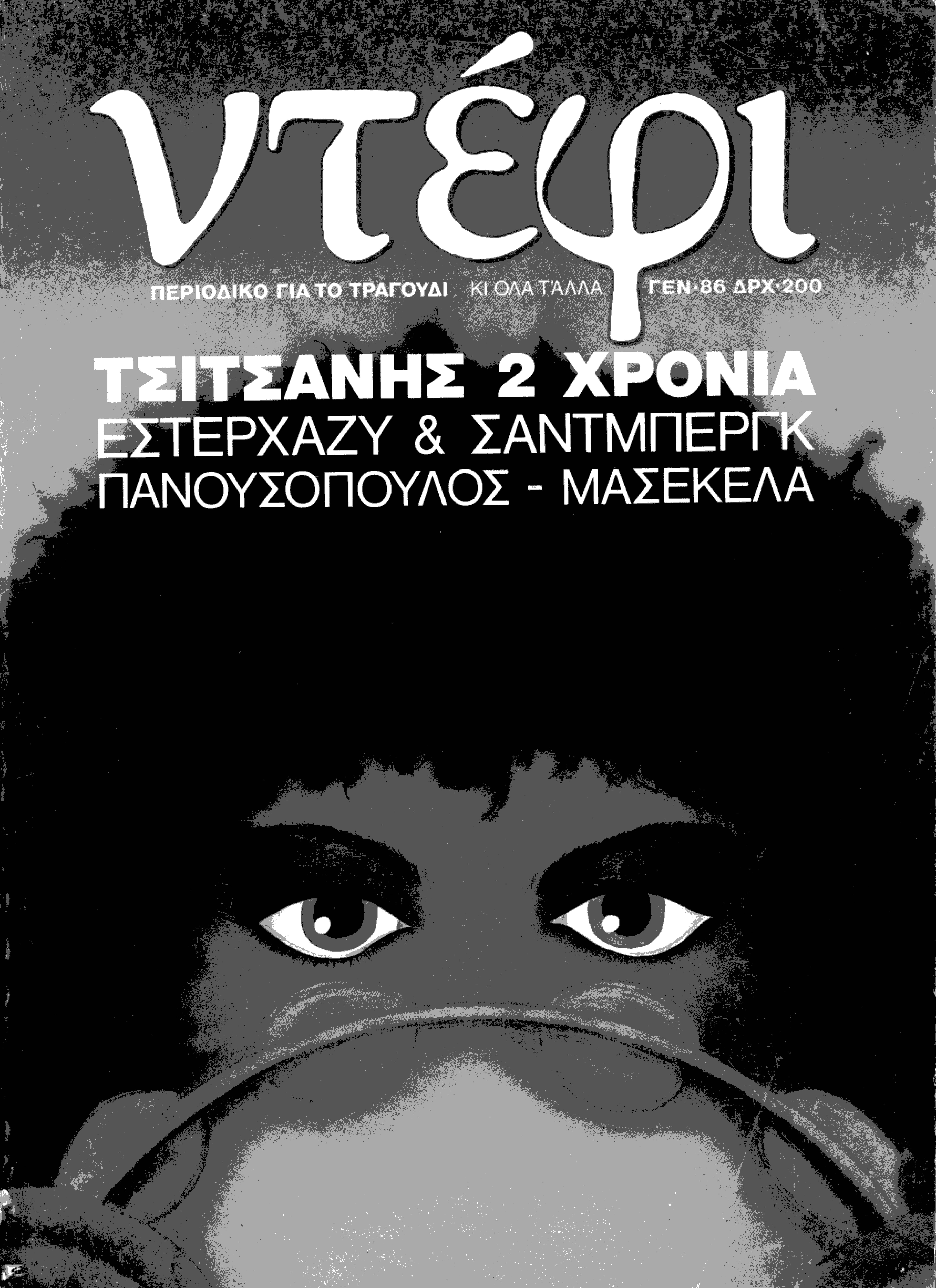
ντέφι

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

ΚΙ ΟΛΑ ΤΑΛΛΑ

ΓΕΝ·86 ΔΡΧ·200

ΤΣΙΤΣΑΝΗΣ 2 ΧΡΟΝΙΑ
ΕΣΤΕΡΧΑΖΥ & ΣΑΝΤΜΠΕΡΓΚ
ΠΑΝΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ - ΜΑΣΕΚΕΛΑ

ΤΟ ΝΤΕΦΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ

Το ΝΤΕΦΙ δεν είναι μόνο μια έκφραση απόψεων πάνω στη ΜΟΥΣΙΚΗ και το ΤΡΑΓΟΥΔΙ. Φιλοδοξεί ν' ΑΓΚΑΛΙΑΣΕΙ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ. Σ' αυτά τα πλαίσια σας ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ και ΤΙΣ ΠΡΩΤΕΣ ΤΟΥ ΕΚΔΟΣΕΙΣ:

ΚΩΣΤΑ ΒΙΡΒΟΥ ΜΙΑ ΖΩΗ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Αυτοβιογραφία

«...Θεωρώ το βιβλίο αυτό το σπουδαιότερο ίσως — μαζί με την «Αυτοβιογραφία» του Μ. Βαμβακάρη — απ' όσα γράφτηκαν τα τελευταία χρόνια για το ρεμπέτικο και το λαϊκό τραγούδι και ελπίζω ότι το ψύχραιμο και διεισδυτικό βλέμμα του Βίρβου θα βοηθήσει όλους μας να δούμε πιο καθαρά μερικές πρόσφατες στιγμές της πολιτιστικής μας ιστορίας...»

Γιώργος Κοντογιάννης
Δημοσιογράφος

«...Πολλοί, αρκετές φορές απέστρεψαν το βλέμμα από το λαϊκό τραγούδι. Ίσως γιατί είναι πιο εύκολο να ασκήσεις κριτική, από το να γράψεις λόγια λιτά και όμορφα που να μπορεί να τα αφομοιώσει ο λαός, να τα κάνει δικά του, συντρόφους στον πόνο του και στη χαρά του, στις ασήμαντα και σημαντικά δύσκολες στιγμές του. Και αυτό το κατόρθωσε ο Κώστας Βίρβος. Δεν αρκείται στο βάθρο που στήνεται στους ποιητές. Μοναδικά περιδιαβαίνει αντάμα με το λαό. Χαίρεται, κλαίει μαζί του, σιγοψιθυρίζει λόγια γλυκά, πικρά, ωραία λόγια, τις ώρες τις καθημερινές και τις ξέχωρες...»

Απόστολος Καλδάρας
Μουσικοσυνθέτης

«... Όπως είναι δηλαδή, τα ποιήματα των κωπηλατών στην αρχαία εποχή προς τους συγγενείς τους. Καιρός να μελετήσουμε την ποίηση του Βίρβου. Έτσι κι αλλιώς, το ακριβό του ταλέντο που δεν έφυγε, δεν έγινε μετέωρο, είναι εδώ αστείρευτη πηγή και πολύτιμη ευαισθησία, που η ροή της ζωής την δέχεται απλά και ήσυχα, όπως μια οικογένεια κάθεται στο τραπέζι να φάει, να πιει, να τραγουδήσει και να κουβεντιάσει τα προβλήματα του κόσμου...»

Γιάννης Μαρκόπουλος
Μουσικοσυνθέτης

ΤΟ ΚΑΛΟ ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΤΟΥ ΦΑΝΤΑΡΟΥ

ΓΙΩΡΓΗ ΕΞΑΡΧΟΥ

Ξέρω, δεν μπορείς να πιάσεις την ανάσα του φαντάρου. Κollάει σαν χάρτινη σημαία στ' «αγκάθια» του συρματοπλέγματος των στρατοπέδων. Κι ύστερα η βροχή των δακρύων μουλιάζει το χαρτί κι ο έξω κόσμος αποκτά τη μαγεία παραμυθιών. Κι όλη αυτή η ιστορία και αγωνία, πνίγεται στο λιμάνι της αναμονής. Στο ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ!...

Το βιβλίο χωρίζεται σε 4 ενότητες:) Στιχάκια που μιλούν για τη ζωή του φαντάρου στο στρατόπεδο, β) Στιχάκια που...ψάχνουν να βρουν τρόπο επικοινωνίας με τον έξω κόσμο (γονείς, φίλοι, αδέρφια, γκόμενα, αγαπητικά), γ) Αθυροστομίες φαντάρων, δ) Κραυγές πίσω απ' τα συρματοπλέγματα. Η καλή συγκομιδή μιας... ατέλειωτης θητείας!

ΤΩΡΑ ΑΠΟ ΤΟ ΝΤΕΦΙ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ
ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΚΕΦΙ - ΚΡΥΒΟΥΝ ΜΑΓΕΙΑ
ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ Σ' ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ
ΓΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΕΣ ΤΗΛ.: 3629.569

ΚΩΣΤΑΣ ΒΙΡΒΟΣ
ΜΙΑ ΖΩΗ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
αυτοβιογραφία

ντέφι

ΔΙΣΚΟΙ - LYRA - ΤΑΙΝΙΕΣ

ΟΙ ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ

Σ. ΣΠΑΝΟΥΔΑΚΗΣ

Πέτρινα χρόνια

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΙ
ΚΟΛΥΜΒΗΤΕΣ

Από τό πάρκο στη
Μυροβόλο

Β. ΜΠΟΥΝΤΟΥΝΗΣ

Πές τό μέ μία κιθάρα

ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Δυνάμεις του Αιγαίου

ΓΛΥΚΕΡΙΑ

Τραγούδι αισθηματικό

ΗΛΙΑΣ ΑΝΔΡΙΟΠΟΥΛΟΣ

Οί ξένες πόρτες

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

Χάδια και χαστούκια

Τσικαμπούμ

Η ΓΛΥΚΕΡΙΑ
ΣΤΟ ΛΥΚΑ

Νύχτες μαγικές
'ονειρεμ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΙΟ

Φόρα παρ

ΑΦΡΟΔΙΤΗ Μ

Νυχτερινή έ

NANTIA KAPA

Θυμήσου έ

ΝΕΟ ΛΑΪΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Π. ΒΑΓΙΟΠΟΥΛΟΣ
ΜΑΝΩΛΗΣ ΡΑΣΟΥΛΗΣ

Έσύ κι' αν γίνεις
ύπουργός έγώ θα
σ' αγαπάω

ΣΤΑΥΡΟΣ ΛΟΓΑΡΙΔΗΣ

Μέ τά φεγγάρια χάνομαι

Κ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ

Σέ στρατόπεδα
και πλοία

ΝΕΟ
ΛΑΪΚΟ
ΤΡΑΓΟΥΔΙ

μικρο αφιέρωμα
στον Β.ΤΣΙΤΣΑΝΗ

ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ ΧΩΡΙΣ ΤΣΙΤΣΑΝΗ

Πέρασε κιόλας καιρός από το θάνατο του Βασίλη Τσιτσάνη.

Ωστόσο, νομίζω, πως ούτε η εντυπωσιακή κηδεία του, ούτε οι επικήδειοι, ούτε οι χιλιάδες σελίδες που γράφτηκαν, ούτε και ο χρόνος που μεσολάβησε από τότε, μας βοήθησαν να συνειδητοποιήσουμε τι ήταν ο Τσιτσάνης και το πόσο με τα τραγούδια του κράτησε ζωντανή την ευαισθησία των φιλόμουσων και φιλότεχνων Ελλήνων τις τέσσερις τελευταίες δεκαετίες.

Όμως η ζωή μας έχει πια περάσει στη σφαίρα ενός καταναλωτικού πανικού, χρόνος για σκέψη δεν υπάρχει, τα κόμματα προσφέρουν απόψεις-κλισέ, η ευφυία μετατρέπει τους έξυπνους σε εξυπνάκηδες παραδοξολόγους και η ευαισθησία δεν αυξάνει την απόλαυση, αλλά γίνεται ψυχονεύρωση.

Αν δούμε λίγο κάτω απ' αυτό το πρίσμα την παρουσία (ή την απουσία) τέτοιων σημαντικών καλλιτεχνών και μετρημένων ανθρώπων θα καταλάβουμε ίσως πόσο πιο απαραίτητοι είναι ειδικά σε μια εποχή σαν και τη δική μας, έστω κι αν οι συνθήκες δεν επιτρέπουν να αφομοιώσουμε παρά ελάχιστα απ' την προσφορά τους.

Τέτοιος ήταν ο Τσιτσάνης. Υπήρχε, ήταν πάντα εκεί στο «Χάραμα», τραγουδούσε, δεν έβγαине στην τηλεόραση, απέφευγε τις δηλώσεις και τις συνεντεύξεις, τον απέφευγαν και οι εταιρίες δίσκων, δεκαετίες ολόκληρες δεν

ήταν μέλος της ΑΕΠΙ, αρνιόταν το νταβατζηλίκι κι έχανε εκατομμύρια, δεν ήθελε τα τραγούδια του να τα τραγουδούν άλλοι χωρίς να τον ρωτάνε, αλλά σε κανέναν τελικά δεν τα απαγόρευε. Ότι έκανε είχε μια σοφία και μια γοητεία συγχρόνως. Και τα ελαττώματά του ήταν κοινωνικά αποδεκτά και εξηγήσιμα.

Εν πάση περιπτώσει, πολύπλοκη προσωπικότητα, ποιος ξέρει πόσα θα γραφτούν για να φωτιστεί κι αυτός και το έργο του!

Το «ΝΤΕΦΙ» δημοσιεύει τρεις έγκυρες απόψεις μουσικολόγων που καλύπτουν την περίοδο από το 1952 ως το 1984.

Ένα κείμενο του δικού μας Τάσου Φαληρέα, που υπήρξε και φί-

λος και συνεργάτης του Τσιτσάνη, όταν ο πρώτος εργαζόταν στην Columbia και ένα απόσπασμα από την «Αυτοβιογραφία» του στιχουργού Κώστα Βίρβου, που αναφέρεται στον Τσιτσάνη, ένα κείμενο του Βασίλη Χριστιανού, που ήταν ίσως ο καλύτερος φίλος του Τσιτσάνη, λίγα λόγια από την Βαγγελιώ Μαργαρώνη, την επί 33 χρόνια πιστή συνεργάτιδά του και τέλος μερικές κουβέντες του Κίμωνα, συνιδιοκτήτη του κέντρου «Χάραμα» στο οποίο ο Β. Τσιτσάνης δούλεψε τα τελευταία 15 χρόνια της ζωής του.

Γιώργος Κοντογιάννης

Βασίλης Τσιτσάνης, Μαρίκα Νίνου, Ευαγγελία Μαργαρώνη.

Όταν γνωριστήκαμε με το Βασίλη δούλευα στο «Περιβολάκι» στην Κοκκινιά. Ήταν το 1950. Από την επόμενη χρονιά που πήγαμε με τη Νίνου στην Πόλη δουλεύαμε μαζί μέχρι τη μέρα που έφυγε. Συνέχεια μαζί, με μικρές διακοπές. Είμασταν και οικογενειακοί φίλοι. Όταν ζούσε ο άντρας μου, που έπαιζε βιολί, έκαναν στενή παρέα. Εγώ στην αρχή έπαιζα ακορντεόν και πέρασα στο πιάνο όταν μπήκαν στις ορχήστρες τα ντράμς και οι ηλεκτρικές κιθάρες.

«Την άλλη βδομάδα θα είμαι κοντά σας» μας είπε πριν φύγει για το Λονδίνο. Ήταν χαρούμενος.

Εγώ δεν μπορώ να το πιστέψω. Μου είναι αδύνατο να φανταστώ ότι ο Τσιτσάνης έχει πεθάνει, να νοιώσω κάτι, μια συγκίνηση, ότι τον χάσαμε. Δεν μπορώ να το καταλάβω αυτό το πράγμα. Νομίζω ότι θα 'ρθει, ότι θα μου τηλεφωνήσει...

Μ' έπαιρνε τηλέφωνο και συζητούσαμε ώρες ολόκληρες για μια μουσική ή ένα στίχο. Εγώ κρατάγα κάποια σημείωση ή έγραφα τις νότες στην παρτιτούρα για να το σκεφτώ και να του πω τη γνώμη μου. Έτσι ήθελε να γίνεται. Τον ενδιέφεραν πολύ οι λεπτομέρειες. Συνήθως έγραφε πρώτα τους στίχους και μετά τη μουσική. Δημιουργούσε αδιάκοπα. Στο παίξιμο πάνω, στο πάλκο, έκανε μια φρασούλα που του άρεσε και μου έκανε νόημα να τη σημειώσω. Πάντα είχα φύλλα μουσικής γι' αυτές τις περιπτώσεις. Έτσι έγραψε μερικά απ' τα ωραιότερα τραγούδια του.

Τελευταία δεν έγραφε πάρα πολλά, γιατί όταν

βγήκε η μόδα με τα παληά έβγαζε δίσκους με τα δικά του τα παληά. Πρώτα, δεν προλαβαίναμε να ηχογραφούμε. Σε πολλά τραγούδια κάναμε μαζί τις ενορχηστρώσεις. Προτιμούσε τα λίγα όργανα στην ορχήστρα. Στα περισσότερα τραγούδια του έπαιζε μόνος του μπουζούκι. Και τα 'παιζε πολύ καλύτερα από κάθε άλλον γιατί τα 'νοιωθε, τον καταλάβαινες πως έπαιζε. Αν ακουγόταν πιο ευχάριστα η φωνή του θα ήταν κι ο καλύτερος τραγουδιστής. Κατ' αρχήν ήταν ολόσωστος, είχε τέχνη στο λαιμό του. Ήτανε πάντα ακριβώς πάνω στη νότα που έπρεπε και πολύ εκφραστικός. Πριν φύγει είχε ετοιμάσει 2-3 καινούργια τραγούδια που τα προβάραμε. Ήτανε πολύ «ψείρας». Τα παίδευε τα τραγούδια, γιατί τα ήθελε τέλεια. Ήταν ακούραστος. Του άρεσε πολύ να δουλεύει και εκτιμούσε τους συνεργάτες του. Δεν προσέβαλε ποτέ κανένα στο πάλκο ό,τι λάθος κι αν γινότανε. Ήσυχος άνθρωπος και ήπιος. Δεν κατηγορούσε ποτέ κανένα. Δεν είχε πολλούς φίλους αλλά δεν έκανε κι εχθρούς, γιατί δεν πείραζε κανένα.

Πήγαινε στου Χριστιανού, έπαιζε τάβλι με το γείτονα του τον Δήμο, απλά πράγματα. Σε άλλα μαγαζιά δεν πήγαινε. Παληά, όταν τελείωνε το πρόγραμμα πήγαινε κι έπαιζε κανένα χαρτάκι. Δε μπορώ να το πιστέψω ότι δεν θα ξανάρθει.

Το Μάη θα πηγαίναμε στην Αμερική για συναυλίες σε 12 πολιτείες. Ήταν τόσο αισιόδοξος...

Ευαγγελία Μαργαρώνη

ΟΙ ΝΥΧΤΕΣ

Γνώρισα τον Τσιτσάνη ένα χειμωνιάτικο βράδυ του «70», ήταν στο Χάραμα. Καθισμένος μόνος δίπλα στη σόμπα, έμοιαζε απόκοσμος. Η πρώτη του κουβέντα ήταν η γνωστή ιστορία με την Εφορία... Νομίζω ότι αυτό το πρόσχημα ήταν ένας τρόπος να γίνεται οικείος, αλλά και να αποφεύγει τις συζητήσεις για Μουσική, ο Τσιτσάνης έφτιαχνε Μουσική, οι κουβέντες περίσευαν.

Από τότε πέρασαν χρόνια και κυρίως πολλές νύχτες... γίναμε πολύ φίλοι, και δεν νομίζω ότι θα μπορούσε να συμβεί τίποτε πιο σημαντικό από αυτό στη ζωή μου. Ο Τσιτσάνης σαν άνθρωπος ήταν τόσο μεγάλος όσο και το έργο του.

Τώρα που όλα τέλειωσαν αναλογίζουμε ότι ποτέ δε χόρτασα τον Τσιτσάνη σα φίλο ή τη Μουσική του. Αυτή η μαγική θα έλεγα αίσθηση του χρόνου και του μέτρου που είχε δημιουργούσαν μόνιμα ένα κενό την ώρα που κατέβαινε από το πάλκο ή τη στιγμή που έφευγε απ' την παρέα.

Ενήμερος σε όλα και αδιάφορος μαζί, τραβούσε το δρόμο του ακούραστος, και πάντα στο ίδιο επίπεδο επαγγελματικής ευσυνειδησίας. Τον άκουσα να είναι πάντα ο ίδιος είτε το μαγαζί ήταν ασφυκτικά γεμάτο είτε έπαιζε για τρεις παρέες, ή ακόμα για «επιφανείς» όπως έλεγε τους επώνυμους.

Έφτιαχνε ένα τραγούδι, το δοκίμαζε στο μαγαζί, και μετά άρχιζαν οι αλλαγές και οι προσαρμογές. Το πόσο παιδεύε τα τραγούδια του είναι αδιανόητο: σ' ένα από τα τελευταία του, το «Σε λαχτάρησα Αργιλέ μου» τον έχω ηχογραφήσει σε 6 διαφορετικές εισαγωγές: έδινε ακόμη μεγάλη σημασία, προτεραιότητα θα έλεγα, στο χορευτή, «το τραγούδι πρέπει να χορεύεται πριν απ' όλα», έλεγε.

Μετά ερχόταν η ηχογράφηση, δεν ήταν και πολύ βιαστικός.

Μόνιμα μιλούσε για το παλιό Στούντιο της COLUMBIA και για την ποιότητα της ηχογράφησης που γινόταν εκεί, και μετά, το καρδιοχτύπι για να ακούσει την κέρινη Μήτρα.

Το ηχογραφημένο έργο του Τσιτσάνη είναι μεγάλο σε έκταση και παρ' όλο που αυτή τη στιγμή δεν είναι στο σύνολό του γνωστό, το κυριότερο «σχεδόν» μέρος είναι προσιτό στον καθένα σε δίσκους 33 στροφών, και αυτό είναι η μια πλευρά του Τσιτσάνη.

Η άλλη... είναι οι χιλιάδες νύχτες του. Από το 1941 πασίγνωστος μέχρι την 21 Δεκεμβρίου του '83, που έπαιζε για τελευταία φορά, σ' αυτές τις τόσες πολλές νύχτες ο Τσιτσάνης κυριολεκτικά λατρεύτηκε, και υπήρξε τρόπος ζωής για πολλούς.

Έφτιαχνε, έπαιζε και τραγουδούσε τα τραγούδια του κάθε βράδυ, αυτό ήταν η ζωή του, ήταν αυτό που ήθελε περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, την άμεση επαφή του με τον κόσμο, γι' αυτό ζούσε!

Δε νομίζω ότι υπάρχει παρόμοιο προηγούμενο «ίσως στον κόσμο όλο». Ένας τόσο μεγάλος μουσικός με πολύπλευρο ταλέντο να είναι επί 42 χρόνια και κάθε βράδυ στη διάθεση του καθενός: να τον ακούσει, να πιάσει κουβέντα μαζί του, να τον κρίνει, ή έστω και να τον δει... γιατί η παρουσία και μόνο του Τσιτσάνη ήταν μια σιγουριά, μια ελπίδα, για πολλά πράγματα, πάρα πολλά...

Ο Τσιτσάνης έφυγε κι' αυτοί που τον κατάλαβαν θα νιώθουν πια σαν «απόκληροι στην κακούργα ξενητεία». Όσο για τις νύχτες...

Βασίλης Χριστιανός

ΓΡΗΓΟΡΑ ΘΑ ΣΥΝΑΝΤΗΘΟΥΜΕ

Ήμουν πελάτης των μαγαζιών. Στου Κεφάλα στην Κοκκινιά, στου Τζίμη του Χοντρού... και τον συμπαθούσα.

Είμασταν φίλοι και πριν συνεργαστούμε. Πριν γίνω επιχειρηματίας. Απ' το '57.

Άνοιξα το μαγαζί με τον Παπαϊωάννου και την Άντζελα Γκρέκα, το '67, και το '68 έφερα το Βασίλη.

Συνεργάστηκαν με τον Παπαϊωάννου, γεννήκαν κουμπάροι, ώσπου σκοτώθηκε ο Γιάννης κι έμεινε ο Βασίλης κι έφερε και τη Μπέλλου.

Απ' το '68 μέχρι που πέθανε ήταν εδώ όλους τους χειμώνες. Η συνεργασία μας ήταν πετυχημένη.

Ήταν πρώτα-πρώτα ευσυνειδητός συνεργάτης. Και άρρωστος νάτανε έπρεπε νάρθει στη δουλειά του. Πόναγε το επάγγελμα του και τον κόσμο που δούλευε στο μαγαζί.

Δεν υπήρξε καμιά έριδα μεταξύ μας στο διάστημα της συνεργασίας μας.

Ήταν ευχάριστος, δεν χάλαγε χατήρι σε κανένα.

Το στέκι του ήταν η κουζίνα. Εκεί θα έτρωγε εκεί θα έπινε το κρασάκι του. Εκεί θα κάναμε την πλάκα μας, το καλαμπούρι μας.

Δεν τον ενδιέφερε η πολιτική. Δεν χρωματιζότανε, γιαυτό τον αγαπούσε όλος ο κόσμος.

Με τους συνεργάτες του δεν μάλωνε ποτέ.

Με τη Μπέλλου είχανε καλλιτεχνικές διαφωνίες.

Είχε ψυχή παιδιού. Άμα ήξερες να τον κουμαντάρεις, δεν είχες προβλήματα. Γι αυτό εγώ συνεργάστηκα 16 χρόνια μαζί του. Κι ας του είχαν κάνει τόσες προσφορές να πάει αλλού.

Ήθελε νάχει ένα μαγαζί που να το αισθάνεται δικό του. Κι αυτό το βρήκε στο «Χάραμα».

Οι πιο δύσκολες χρονιές ήταν γύρω στο '68.

Στεναχωριότανε όταν δεν είχε δουλειά, αλλά στο πάλκο ήταν ο «άλλος» Βασίλης. Θάδινε και τη ζωή του να ευχαριστήσει και τις 2 ή 3 παρέες που θα ήτανε στο μαγαζί.

Είχε πιστούς πελάτες. Αυτοί ακόμα δεν το έχουν συνειδητοποιήσει πως ο Βασίλης πέθανε και δεν έρχονται. Μόλις έρχονται σηκώνονται και φεύγουνε. Έχουμε πολλά τέτοια περιστατικά. Ήρθαν παρέες μέχρι έξω απ' την πόρτα και φύγανε.

Σα μαγαζί το θέλουνε, αλλά η καρέκλα είναι άδεια.

Εγώ ακόμα τον περιμένω.

Τον πείραζα, με πείραζε. Ποτέ δεν παρεξηγηθήκαμε. Τίποτα δεν τον ενοχλούσε. Πολιτισμένος άνθρωπος. Και στον πιο «μικρό» έλεγε την καλησπέρα του με το χαμόγελο. Αγαπούσε τους βοηθούς και τον αγαπούσανε.

Βασίλης δεν πρόκειται να ξαναγίνει!

Ήταν κλασικός στο είδος του, αυτοδίδακτος και κάτι που ήθελε να βγάλει το μελετούσε πολύ. Πάρα πολύ. Ήταν πολύ λεπτολόγος. Ήθελε τα τραγούδια του να γίνονται στη εντέλεια.

Μεγάλη απώλεια για την Ελλάδα. Μεγάλος που ζούσε απλά. Έγραφε κανένα τραγούδι ή έπαιζε κανένα τάβλι με το φίλο του Δήμο, στη Γλυφάδα. Συνταξιούχος ναυτικός.

Εμείς παίζαμε το παιχνίδι με τα κουτόσπιρτα και γινότανε μάχη. Ύστερα το κόψαμε. Από ένα δεκάρικο.

Μέχρι την παραμονή που έφυγε ήταν χαμογελαστός, τον φίλησα, γρήγορα θα συναντηθούμε μου είπε, αλλά συναντηθήκαμε με άλλες προϋποθέσεις.

Κίμωνας, «Χάραμα»

ΗΤΑΝ ΕΡΓΑΤΗΣ...

του Κώστα Βίρβου

Ο Βασίλης Τσιτσάνης είναι συμπατριώτης μου. Είμαστε κι οι δυο απ' τα Τρίκαλα Θεσσαλίας. Εκείνος βέβαια ήταν 11 χρόνια μεγαλύτερος από μένα.

Εγώ τον θαύμαζα και ήθελα να συνδεθώ μαζί του. Είχαμε μια γνωριμία, αλλά τυπική. Στενά συνδέθηκα μαζί του απ' το 1947 όταν δούλευε στου Τζίμη του Χοντρού. Με τον αδελφό του τον Χρήστο είμασταν πολύ φίλοι, κάναμε παρέα, πήγαινα στο ουζερί που είχε στα Τρίκαλα, κατέβαζε το μπουζουκάκι του, έπαιζε... Ο Βασίλης το πιο πολύ έλειπε, τότε Θεσσαλονίκη τότε Αθήνα.

Η αφορμή της στενότερης γνωριμίας μας ήταν κάτι στίχοι ενός τραγουδιού, που είχε τίτλο «Ο φαντάρος». Το είχα γράψει τότε στον εμφύλιο και τούκανε μεγάλη εντύπωση του Τσιτσάνη, αλλά επειδή αργούσε να το βγάλει, εγώ, επιπόλαια φερόμενος, πήγα και τόδωσα στον Καλδάρα χωρίς να τον προειδοποιήσω. Ο Καλδάρας το πήγε στην Odeon, αλλά η εταιρία φοβήθηκε να το περάσει απ' τη λογοκρισία. Έτσι το ξαναγύρισα στον Τσιτσάνη, μετανιωμένος, αλλά εκείνος μου είπε «Τώρα τι μούρθες, πάει το τραγούδι. Εγώ θα το πέρναγα».

Έμεινε λοιπόν το τραγούδι παρ' όλο που ο Καλδάρας του είχε βάλει μουσική και το 'παιζε στο κέντρο. Αργότερα ο Μητσάκης έβγαλε το «Φανταράκι». Από τότε ψυχραθήκαμε πάλι. Εγώ έφταιγα. Έπρεπε να περιμένω, αλλά δεν ήξερα ακόμα τους άγραφους νόμους που λειτουργούσαν μεταξύ των συνθετών και με την ανυπομονησία μου να δω το πρώτο μου τραγούδι να κυκλοφορεί έκανα αυτό το λάθος.

Μετά ξαναγίναμε φίλοι, γιατί ο Βασίλης ήταν άκακος. Δεν κρατούσε κακία ποτέ του. Αν δεν τον πείραζες δεν σε πείραζε ποτέ. Ακόμα κι αν τον πείραζες, μπορεί να θύμωνε προς στιγμήν, χωρίς νάναι οξύθυμος, μάλλον πικραινόταν, και σε λίγο το ξεχνούσε.

Οι σχέσεις μας εξελίχθηκαν σε μια στενή φιλία. Κι όποτε χρειαζόταν συμβουλές κυρίως οικονομικής φύσεως, αλλά και καλλιτεχνικής, απευθυνόταν σε μένα. Πολλές φορές με ξύπναγε στις 3 τη νύχτα ή όταν έφτανα το πρωί στο γραφείο μου έλεγε ο κλητήρας ότι με είχε ήδη ζητήσει ο Τσιτσάνης, απ' τα ξημερώματα. Ήταν ανήσυχος τύπος. Αναστατωνόταν εύκολα. Θυμάμαι ιδιαίτερα την

εποχή που τραβιόταν στα δικαστήρια με τον Ρούτσο. Αθωώθηκε βέβαια παμφηφεί και ησύχασε.

Μαζί έχουμε κάνει καμμιά τριανταριά τραγούδια απ' τα οποία τα 10 γίνανε μεγάλα σουξέ. Το «Θα κάνω ντου βρε πονηρή» που τότε πει ο Τάκης ο Μπίνης. Το «Γεννήθηκα για να πονώ» με τη Μαρίκα Νίνου. «Η περιπλανώμενη ζωή» με τη Μπέλλου, η «Ζαΐρα» με τη Νίνου, τον Τσιτσάνη και μια γνήσια λαϊκή χορωδία με τον Σαλασίδη και άλλους. «Το καράβι». «Είμαι κι εγώ ένα καράβι τσακισμένο κι από σένα λίγη αγάπη περιμένω...».

Είχαν βγει βέβαια χωρίς τ' όνομά μου. Ήταν τότε ένας άγραφος νόμος να μη μπαίνει τ' όνομα του στιχουργού. Στην αρχή για να μπω στο κύκλωμα αναγκάστηκα να υποκύψω σ' αυτό τον όρο, που δεν τον θεωρούσα σωστό. Πολλές φορές οι συνθέτες σου λέγανε «Τι θες να σου δώσω; 40% και να σου βάλω το όνομα ή 50% και να μην το βάλω;» Δηλαδή, γινόταν συμφωνία. Πηγαίναμε στην εταιρία και υπογράφαμε την καρτέλα, που ανάλογα με την συμφωνία πρόβλεπε αν θα μπει ή όχι το όνομα πάνω στο δίσκο.

Ο Τσιτσάνης δεν είχε πάρει στίχους από πολλούς. Είχε πάρει από μένα και λίγους από την Ευτυχία Παπαγιαννοπούλου... Όπως μου έλεγε, οι στίχοι που του έδιναν καμμιά φορά ήταν τις πιο πολλές φορές ατελείς. Έτσι έγινε και με το Ρούτσο.

Ήταν σπουδαίος στιχουργός ο Τσιτσάνης κι αν τώρα αυτά που εμφανώς ή αφανώς διεκδικούσαν άλλοι είναι 100 ή 200, δεν είναι παρά ένα μικρό μέρος από τα 2000 τραγούδια του!

Τον έχω παρακολουθήσει τον Τσιτσάνη στο συνθετικό του έργο. Καμμιά φορά μάλιστα που του 'λειπε κάποια λέξη ή φράση μου ζητούσε να τη συμπληρώσω.

Ο Τσιτσάνης έγραφε πρώτα τους στίχους και μετά τη μουσική. Ήταν δημιουργικός, ήταν εργάτης. Ξενυχτούσε βδομάδες ολόκληρες για να τελειώσει ένα τραγούδι. Ξέρω περιπτώσεις που έκανε ένα χρόνο για να εκδόσει ένα τραγούδι, επειδή κάτι του έλειπε ή κάτι δεν τον ικανοποιούσε. Έφτιαχνε και 10 «εισαγωγές» μέχρι να βρει αυτή που ταίριαζε στο τραγούδι.

Στη «Συννεφιασμένη Κυριακή» δεν έβρισκε μια λέξη και μόνο μετά από πολύ καιρό κατέληξε στην επανάληψη της λέξης Κυριακή για να συμπληρώσει το κενό.

Τη «Συννεφιασμένη Κυριακή», όπως και άλλα τραγούδια του τα διεκδικούν διάφοροι, αλλά εγώ έχω ντοκουμέντα που αποδεικνύουν ότι είναι δικά του.

Εγώ τον συμβούλευα για τα οικονομικά του που αφορούσαν τη δουλειά του κι όχι αγορές που έκανε. Δεν ήταν σπάταλος αλλά ούτε και τσιγγούνης. Και στις συναλλαγές του ήταν κύριος. Όταν σου έδινε το λόγο του ήταν σαν να υπέγραφε συμβόλαιο. Ήταν ευθύς. Σου τα ξεκαθάριζε όλα απ' την αρχή. Είχε πολλά προτερήματα. Ήπιος, γλυκός, ειλικρινής, φίλος με τους φίλους του... Ξέρω ανθρώπους που τους είχε βοηθήσει οικονομικά, καλλιτέχνες που έτυχε να έχουν οικονομική ανάγκη, χωρίς να το πει σε κανένα και χωρίς να το διατυμπανίσει.

Κάτι χαρακτηριστικό για την απλότητά του. Ο Τσιτσάνης δεν φόραγε ποτέ γραβάτα και κάποτε τους είχαν καλέσει μαζί με τη Μαρίκα Νίνου σε μια πρεσβεία.

Η Νίνου του επέβαλε να φορέσει γραβάτα. Δεν βάζω, θα βάλεις, εν τέλει έβαλε. Και μάλιστα του τη διάλεξε η Μαρίκα. Φτάσανε λοιπόν στο Κολωνάκι, αλλά μόλις μπήκανε στο ασσανσέρ κάνει μια κίνηση και βγάζει τη γραβάτα λέγοντας στη Μαρίκα ότι πνίγεται, ότι δεν μπορεί να δουλέψει με γραβάτα! Έτσι όλη η προεργασία πήγε χαμένη!

Παρ' όλα αυτά του κάνανε και πόλεμο από πολλές πλευρές. Ξέρω αρκετές περιπτώσεις. Θυμάμαι για παράδειγμα μια ιστορία με την Κολούμπια που παλιά συνήθιζε να έχει ένα συνθέτη σαν μόνιμο μαέστρο στις ηχοηψίες. Τον Τούντα, τον Σαλονικιό κ.α. Έκανε κι ο Τσιτσάνης ένα χρονικό διάστημα εκεί, αλλά επειδή τον διαβάλανε οι άλλοι συνάδελφοι, τα βρόντησε κι έφυγε και βάλανε το

Χρυσίνη.

Είχε πάει στην Πόλη κι όταν γύρισε πίσω, ο Νικανδρος ο Μηλιόπουλος, που ήταν διευθυντής παραγωγής τότε, του είπε ότι «κ. Τσιτσάνη οι πόρτες κλείσανε για σας». Μου είχε πει ο ίδιος ότι βάλανε λόγια στο Μηλιόπουλο ότι δέχθεν ο Τσιτσάνης εποφθαλμιά τη θέση του. Έτσι τον διώξαν!

Μετά βέβαια που έκανε μεγάλα σουξέ στην Odeon τον ξαναπλησιάνε για συνεργασία.

Σαν άνθρωπος είχε και τις αδυναμίες του. Η μεγάλη του αδυναμία ήταν οι γυναίκες. Τις αγαπούσε πολύ τις γυναίκες. Ήταν όμως άριστος οικογενειάρχης. Είχε τρομερή αδυναμία στα παιδιά του και ιδιαίτερα στον Κωστούλη, όπως αποκαλούσε τον γιο του τον Κώστα. Αγαπούσε γενικά τα παιδιά.

Παλιά του άρεσε να καπνίζει, αλλά μόλις κλονίστηκε η υγεία του και τούπαν οι γιατροί να το κόψει, τόκοψε.

Είχε και μεγάλη αδυναμία, μεγάλο έρωτα με το πάλκο. Νομίζω ότι αν του σταματούσες το πάλκο θάχε πεθάνει 20 χρόνια πριν. Και δούλευε, δούλευε σαν σκυλί. Μέχρι πριν λίγα χρόνια ανέβαινε στο πάλκο στις 10 κι έπαιζε μέχρι το πρωί. Όχι σαν τις βεντέτες που βγαίνουνε και λένε 5 τραγούδια! Μόνο τελευταία λόγω του ωραρίου, έπαιζε λιγότερο.

Όταν ήταν μικρός του άρεσε το κυνήγι και πήγαινε μαζί με τον αδερφό του με τον οποίον είχαν διαφορά μόνο 1 χρόνο. Πέθανε κι εκείνος πέρσι, απ' την ίδια αρρώστια.

Φοβότανε πολύ τα αεροπλάνα. Ματαίωνε δελεαστικές συμφωνίες λόγω της φοβίας του.

Όταν τον επισκέφθηκα στο νοσοκομείο που νοσηλεύθηκε στο Λονδίνο, 2-3 μέρες πριν χειρουργηθεί, θυμάμαι που εντυπωσιασμένος μου είπε: «Πως βρέθηκες εσύ εδώ! Πως κυκλοφορείς μέσα σ' αυτό το χάος!»

Ε, του είπα κι εγώ, με τα τραίνα. Και με θαύμαζε. «Εσύ 'σαι τρομερός», μου είπε, «σαν την κόρη μου τη Βικτωρία». Γιατί κι εκείνη είχε ζήσει στο Λονδίνο κι ήξερε να κυκλοφορεί.

Του φαινόταν τρομερό να ξέρεις να κυκλοφορείς μέσα στο Λονδίνο!

Είχανε φτάσει στο Λονδίνο δυο μέρες πριν μπει στο νοσοκομείο, στο Brompton, που είναι το καλύτερο στον κόσμο για καρδιακές και πνευμονικές παθήσεις. Πήγα νε λοιπόν στα μαγαζιά και ψώνισα, γιατί του άρεσε να ντύνεται ωραία, ήταν κοκέτης, ήθελε πάντοτε νάναι καλοχτενισμένος και καλοντυμένος...

Μετά μπήκε στο νοσοκομείο απ' όπου δεν ξαναβγήκε. Απ' το δωμάτιο 12 του Γ' ορόφου πήγε στο χειρουργείο και μετά τον μεταφέρανε στο δωμάτιο 31 που ήτανε σαν ημι-εντατική, μαζί με έναν Ισλανδό που είχε την καρδιά του. Δυστυχώς σ' αυτό το δωμάτιο έκλεισε τα μάτια του.

Τον είδα την Παρασκευή και για λίγο την Κυριακή γιατί ήταν ζαβλακωμένος. Δεν ήταν φοβισμένος και είχε την ελπίδα ότι θα επέστρεφε σε μια βδομάδα για να ξαναδουλέψει. Δεν ήξερε τι είχε. Πριν ακόμα φύγει μου τηλεφώνησε και μου είπε: «Κώστα, φεύγω για το Λονδίνο γιατί μου βρήκανε

κάτι μύκητες στην κορυφή του δεξιού πνεύμονα. Θα πάω να τους βγάλω για να ησυχάσω». Κάνα δυο μήνες πριν μου παραπονιότανε, ότι είχε ένα πόνο στην πλάτη. Μάλλον απ' την αρρώστια πρέπει να προερχότανε αυτός ο πόνος. Υποθέτω.

Γιατί δεν πας στο γιατρό; Μπορεί νάναι κανέναν «σφάχτης», του είχα πει, η κανέναν ρευματοπόνο. «Όχι» μου απάντησε, «δεν είναι «σφάχτης», είναι επίμονος και επίπονος». Μάλιστα του είπα να πάει εν ανάγκη να κάνει βελονισμούς. Κόρη γιατρίνα έχεις, του είπα.

Μιλάγαμε κάθε μέρα στο τηλέφωνο και μου το επαναλάμβανε ότι πονάει.

Τους γιατρούς δεν τους φοβότανε. Επειδή φοβότανε την υγεία του έτρεχε στους γιατρούς. Ήταν ασθενική κράση. Αδύνατος. Είχε και το ζάχαρο που τον βασάνιζε πολλά χρόνια. Παλιότερα είχε και αιμορροΐδες απ' τις οποίες υπέφερε φοβερά, αλλά αυτές τις θεράπευσε. Ήταν όμως λεπτεπίλεπτος, δεν έτρωγε όσο έπρεπε... Όταν έγραφε, το φαγητό που του πήγαιναν ξέχναγε να το φάει!

Στο Νοσοκομείο ήταν πολύ αισιόδοξος. Όλοι μας είμασταν. Και με τους γιατρούς που μίλησα δεν υπήρχε ανησυχία. Ήταν κι ένα ελληνόπαιδο, που μετεκπαιδεύεται εκεί και μούλεγε, ότι δεν υπήρχε πρόβλημα. Πέθανε όμως απ' την καρδιά του. Δεν άντεξε τα δυο εμφράγματα.

Ο Τσιτσάνης είναι ο μεγαλύτερος Έλληνας δημιουργός. Δέκα σκαλιά πιο κάτω είναι ο δεύτερος!

Τουλάχιστον για 2 αιώνες θα είναι αυτός! Αυτός δημιούργησε το λαϊκό μας τραγούδι και δεν είναι επηρεασμένος από καμμία σχολή. Ό,τι έφτιαξε το έφτιαξε μόνος του. Είναι πηγαίο, είναι δικό του. Για παράδειγμα, ενώ όλοι οι συνθέτες είναι επηρεασμένοι απ' τη Βυζαντινή μουσική κι απ' τη σμυρνέϊκη σχολή, ο Τσιτσάνης τα μακρόσυρτα τ' απεχθανότανε. Έχει ελάχιστα τσιφτετέλια στο ρεπερτόριό του. Μινόρε και ματζόρε έγραφε και απ' τους «δρόμους» προτιμούσε το χετζάζ, παρ' όλο που έχει γράψει και υπέροχα τραγούδια σαν το «Γεννήθηκα για να πονώ».

Θαύμαζε πολύ τον Βαγγέλη Παπάζογλου, τον μόνο απ' τους παλιούς. Αλλά σαφή επιρροή κάποιου προηγούμενου στη δουλειά του Τσιτσάνη δεν βρίσκεις.

Εγώ έχω μια θεωρία. Το 1935 που απέτυχε το «κίνημα» του Βενιζέλου όλους τους ναύτες τους κάνανε φαντάρους και τους στείλανε στα Τρίκαλα. Οι Τσιτσάνηδες τότε είχανε ένα μαγαζάκι δίπλα στο στρατώνα. Οι ναύτες τραγουδούσανε ρεμπέτικα τραγούδια, τα μάγκικα (όπως εξάλλου κι οι ποινικοί που ήτανε στις φυλακές των Τρικάλων) και πιστεύω ότι τ' ακούσματα αυτά, συν τα ηπειρώτικα και τα θεσσαλικά που τραγουδούσαμε εμείς στον τόπο μας, του δημιούργησαν ένα κράμα μέσα του κι αυτό του χάραξε ένα δικό του δρόμο, ασυνείδητα. Το έργο του είναι πρωτογενές.

Η «Συννεφιασμένη Κυριακή», ας πούμε, έχει μέσα της κάτι το θεσσαλο-ηπειρώτικο, χωρίς όμως αυτό να είναι συγκεκριμένο, αλλά έχει και ρεμπέτικο.

Τα δημοτικά τα παραδεχότανε, αλλά δεν τ'

αγαπούσε. Το ίδιο ισχύει και για «Τα λερωμένα, τ' άπλυτα». Η «Ζαΐρα» πάλι είναι ανατολίτικο ενώ είναι 100% έμπνευση δική του.

Την εποχή που επικρατούσαν τα «ινδικά» ήθελε να γράφει ένα δικό του σ' αυτό το είδος χωρίς να πάρει καμμιά νότα από άλλο τραγούδι. Και το πέτυχε.

Ήταν πολύ πεισματάρης. Τον καιρό που ο Σουγιούλ και οι άλλοι γράφανε ελαφρολαϊκές επιτυχίες, τον «Τραμπαρίφα» την «Ταμπακιέρα» κ.λ.π., για να τους κάνει «σκόνη» έγραψε τα «Καβουράκια»! Και πραγματικά τους έκανε «σκόνη»!!

Όταν παιζότανε «Το μονοπάτι» στο Περοκέ, μ' έστειλε να πάω στο θέατρο για να του πω τις εντυπώσεις μου. Μάλιστα μου πλήρωσε και το εισιτήριο! Για να του πω τι λέει το τραγούδι!

Ενδιαφερότανε για τη δουλειά του και ήθελε να είναι πάντα ενημερωμένος. Ο ίδιος βέβαια δεν άδειαζε καθόλου για να πάει σ' άλλα μαγαζιά, γιατί πάντοτε δούλευε. Εγώ πήγαινα καμμιά φορά και τον περίμενα να τελειώσει κατ' τις 4 για να πάμε να φάμε κανένα πατσά.

Θυμάμαι ότι στην Ανάσταση πηγαίναμε κάθε χρόνο στη Μητρόπολη και στη συνέχεια στου Ξυνού.

Του άρεσε να συζητάει. Ήταν ανοιχτός και στην κριτική των ανθρώπων που υπολόγιζε τη γνώμη τους. Επηρεαζότανε. Όταν μάλιστα θεωρούσε ότι αυτό που έχει φτιάξει δεν είναι το οριστικό, το άλλαζε ακούγοντας μια κρίση. Αν όμως είχε το τελικό στο μυαλό του δεν άλλαζε τίποτα.

Όταν είχα γράψει τους στίχους στο τραγούδι «Της γερακίνας γιος», που το είχα εμπνευσθεί από το ΕΑΤ-ΕΣΑ και περιλαμβάνεται στο δίσκο «Το Σκοπευτήριο», του ζήτησα να το τραγουδήσει η Μοσχολιού επειδή η μουσική που του έβαλε ο Τσιτσάνης ήταν επική. Τρομερή μουσική. «Ω, μπα, εγώ θα το πω, δεν μπορεί να το ερμηνεύσει άλλος σαν εμένα!» Έτσι κι έγινε.

Από παλιά έδινε μεγάλη σημασία στους ερμηνευτές του. Τους διάλεγε με μεγάλη σχολαστικότητα. Εκτιμούσε πάρα πολύ το Στράτο, τον Παγιουμτζή. «Λαρύγγι σαν αυτό δε θα περάσει», έλεγε. Μετά η Νίνου, η Μπέλλου, ο Πρόδρομος Τσαουσάκης, που πρωτοτραγούδησε και τη «Συννεφιασμένη Κυριακή».

Αυτούς παραδεχότανε.

Στο τέλος όμως είχε απογοητευτεί απ' όλους τους τραγουδιστές, γιαυτό ίσως αναγκάστηκε να τραγουδάει τα τραγούδια του. Κι αυτό τον έβλαπτε καλλιτεχνικά.

Βέβαια τον ευχαριστούσε πιο πολύ και τον γλύτωσε κι απ' το άγχος των τραγουδιστών που ήταν πάντα και είναι δύστροποι. Τον πικραίνανε. Έτσι έλεγε και τραγούδια που έχαναν απ' την ερμηνεία του, γιατί δεν του ταίριαζαν. Είχε και μια βαριά θεσσαλική προφορά, τόσο χαρακτηριστική που ο συγχωρεμένος ο Στράτος του έδωσε το παρατσούκλι «ο Βλάχος».

Κώστας Βίρβος

μικρο αφιέρωμα
στον Β.ΤΣΙΤΣΑΝΗ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΤΣΙΤΣΑΝΗ

του Μάρκου Φ. Δραγούμη*

Στις 18 Ιανουαρίου 1984 θρηνήσαμε τον θάνατο του Βασίλη Τσιτσάνη, του μεγαλύτερου δημιουργού λαϊκών τραγουδιών που ανέδειξε μέχρι σήμερα η νεότερη Ελλάδα. Οι εκδηλώσεις κι ο θόρυβος που ακολούθησαν το θάνατό του ήταν γνήσιες κι αυθόρμητες και δείχνουν το πόσο είχε καταφέρει με την τέχνη του να πλησιάσει την ψυχή ενός ολόκληρου λαού.

Ο Τσιτσάνης μυήθηκε στην λαϊκή μουσική από μικρός ακούγοντας τον μεγαλύτερο αδελφό του Χρήστο, που ήταν πετυχημένος μουζουξής στα Τρίκαλα και στη Θεσσαλονίκη. Γρήγορα όμως φάνηκε ότι ήταν προικισμένος με μια εντελώς εξαιρετική συνθετική ιδιοφυία κι ότι προοριζόταν να βγάλει το ρεμπέτικο από τα κάπως στενά πλαίσιά του και να το κάνει αγαπητό σ' όλα τα στρώματα της Ελληνικής κοινωνίας, μια προσπάθεια που είχαν ήδη ξεκινήσει ο Βαμβακάρης, ο Μπαγιαντέρας και ο Χατζηχρήστος.

Και πράγματι χάρις κυρίως στον Τσιτσάνη μάθαμε να τραγουδάμε με σοβαρότητα τις καθημερινές μας λύπες και χαρές. Γιατί πριν από την καθιέρωση του ρεμπέτικου μέσω του Τσιτσάνη, ο μέσος Έλληνας τραγουδούσε ποικίλα ελαφρά ή λαϊκά τραγούδια, που τα περισσότερα ήταν άνοστα, ανόητα, ασήμαντα, ή στην καλύτερη περίπτωση απλώς γραφικά και χαριτωμένα.

Ο Τσιτσάνης με τους λιγοστούς εμπνευσμένους ομότεχνούς του έδωσε στο λαό μας ένα τραγούδι με διαχρονική αξία, ανάλογη με εκείνην της βυζαντινής μουσικής, του δημοτικού τραγουδιού και των πρώτων ρεμπέτικων.

Στις διάφορες συνεντεύξεις που παραχώρησε κατά καιρούς ο Τσιτσάνης στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο, μίλησε πολλές φορές για τις μουσικές του προτιμήσεις. Από τις δηλώσεις αυτές προκύπτει ότι τα μόνα ρεμπέτικα που θαύμαζε ήταν του Βαγγέλη Παπάζογλου, ότι πάντα απεχθανόταν την ανατολίτικη μακρόσυρτη μουσική, ότι αγνοούσε τη Βυζαντινή μουσική γιατί ήταν όπως λέει χαρακτηριστικά «ανεκκλησίαστος», κι ότι σεβόταν τη δημοτική μουσική, χωρίς όμως ποτέ να τον έχει επηρεάσει. Με τις δηλώσεις αυτές ο Τσιτσάνης μας λέγει πλάγια ότι η δική του μουσική είναι κάτι το εντελώς ξεχωριστό και ιδιαίτερο, κάτι το σχεδόν ουρανοκατέβατο.

Τέτοιου είδους εγωϊστικές δηλώσεις για την τέ-

Με την Πόλυ Πάνου και στο πιάνο την Β. Μαργαρίτη

χνη τους κάνουν αρκετοί μουσικοσυνθέτες σ' ολόκληρο τον κόσμο. Πρόκειται για μια ανθρώπινη αδυναμία που πηγάζει από την ανάγκη ενός καλλιτέχνη να δει τον εαυτό του σαν θεό για να μπορέσει να δημιουργήσει.

Όμως, όπως όλοι οι συνθέτες, έτσι κι ο Τσιτσάνης ξεκίνησε από κάπου, γιατί δεν υπάρχει παρθενογένεση στη μουσική, όπως ούτε και σε καμιά άλλη τέχνη. Και μελετώντας το έργο του βλέπου-

με στοιχεία από το ρεμπέτικο φυσικά, αλλά κι απ' όλα τα είδη της μουσικής που σχολιάζει παραπάνω (ανατολίτικη, βυζαντινή, δημοτική), καθώς κι απ' την καντάδα, το ταγκό κι άλλα είδη ελαφράς μουσικής με ρίζες από την δύση. Σα σημαντικός συνθέτης όμως, ήξερε να συνδυάζει τα στοιχεία που δανειζόταν με δεξιοτεχνία και εξυπνάδα, δημιουργώντας ένα ύφος και ήθος αντάξιο της «μεγάλης μουσικής οικογένειας στην οποία ανήκει», για να χρησιμοποιήσω μια έκφραση του Γιάννη Τσαρούχη. Στο ύφος του Τσιτσάνη συνυπάρχουν αρμονικά η Ανατολή και η Δύση, ακριβώς όπως σε κάθε γνήσια ελληνική ψυχή, πράγμα που εξηγεί και το γιατί η μουσική του είναι σήμερα τόσο δημοφιλής στον τόπο μας.

Ο Τσιτσάνης, παρόλη τη χειμαρρώδη του έμπνευση, δεν υπήρξε ούτε καινοτόμος, ούτε επαναστάτης. Η μουσική του κινείται μέσα σε παραδοσιακά πλαίσια, μόνο που τα χρώματά της είναι πιο ζωντανά, τα σχήματά της πιο πλαστικά, η θεματολογία της πιο ποικίλη κι η έκφρασή της πιο δυνατή.

Ένα μέρος από τη μαγεία της μουσικής του Τσιτσάνη οφείλεται στη ζωντάνια, πνοή και καλαισθησία των οργανικών εισαγωγών των τραγουδιών του. Πρόκειται για μελωδικές περιόδους, που όπως η «ουβερτούρα» σε μια όπερα, μας τοποθετούν στην ατμόσφαιρα του έργου που θα επακολουθήσει, που στην προκειμένη περίπτωση είναι ένα σχεδόν πάντα εμπνευσμένο τραγούδι.

Ας πάρουμε π.χ. την εισαγωγή στο «Μπαζέ Τσιφλίκι». Μόλις την ακούμε επιταχύνεται ο σφυγμός μας, μας καταλαμβάνει μια δυνατή συγκίνηση, σβήνει κάθε μας έννοια και σκοτούρα και μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα είμαστε έτοιμοι να χορέψουμε, να τραγουδήσουμε και να γλεντήσουμε μ' όλη μας την ψυχή. Κι όλο αυτό το κέφι έχει προκληθεί από ελάχιστες νότες, αλλά που για να συνταιριαστούν σωστά ίσως να παίδεψαν αρκετά τον συνθέτη.

Γιατί ο Τσιτσάνης πάλευε σκληρά με το υλικό του. Αντιμετώπιζε δηλαδή με δυσπιστία τις εμπνεύσεις του και ώσπου να τους δώσει οριστική μορφή τις υπέβαλε σε μια εξαντλητική επεξεργασία. Γι' αυτό και τόσα πολλά τραγούδια του, όποιο και να είναι το θέμα τους, σοβαρό ή ελαφρό, βγαλμένο από τη ζωή ή το όνειρο, μας πείθουν τόσο πολύ. Κι όταν λέω «μας πείθουν», εννοώ ότι ακούγοντάς τα μας είναι αδύνατο να διανοηθούμε ότι θα μπορούσαν να είχαν μελοποιηθεί με διαφορετικό τρόπο.

Η ικανότητα του Τσιτσάνη να παράγει μελωδίες ποιότητας, συμβαδίζει με την όχι λιγότερο σημαντική ικανότητά του να βρίσκει μελωδίες για όλων των ειδών τους ρυθμούς, άλλοτε σοβαρές, για το ρυθμό του ζεϊμπέκικου, άλλοτε ελαφρότερες, για το ρυθμό του χασάπικου ή χασοποσέρβικου και καμμιά φορά παθιάρικες και συνοδευμένες συχνά μ' ένα αδιόρατο χιουμοριστικό στοιχείο για ρυθμούς ανατολίτικους.

Εξ' άλλου μας είναι δύσκολο να πούμε ποιος εί-

ναι ο μεγάλος Τσιτσάνης. Είναι ο συνθέτης των τραγουδιών της απελπισίας, όπως είναι το «Γεννήθηκα για να πονώ», το «Ρημαγμένο σπίτι» ή το «Σαν απόκληρος γυρίζω», ή των παιγνιδιάρικων ανάλαφρων ερωτικών τραγουδιών, όπως είναι «Το φιλί δεν είναι κρίμα», το «Πέφτεις σε λάθη» και το «Στου γιαλού τα βοτσαλάκια». Είναι ο συνθέτης των ρομαντικών καντάδων, όπως είναι η «Αρχόντισσα», των χασικλίδικων, όπως είναι το «Όταν συμβεί στα πέριξ», ή τέλος των ανατολίτικων «τραγουδιών της φυγής», όπως είναι η «Σεράχ» κι η «Ζαΐρα». Τελικά ο Τσιτσάνης μοιάζει με τον Βασιλιά Μίδα, που ό,τι αγγίζει το μεταβάλλει σε χρυσάφι. Βέβαια δεν είναι όλα τα τραγούδια του αριστουργήματα, αλλά τα καλά ξεπερνούν αριθμητικά τα μέτρια και είναι δύσκολο να τα ξεχωρίσεις όλα με μια ματιά, όπως μπορείς π.χ. να ξεχωρίσεις τα πρώτης επιλογής τραγούδια ενός οποιουδήποτε άλλου προικισμένου σύγχρονου ή προγενέστερου ομότεχνού του.

Ο Τσιτσάνης δεν πλούτισε μόνο τη λαϊκή μας μουσική με τραγούδια ανεπανάληπτα. Με το παράδειγμά του ενέπνευσε και πολλούς άλλους συνθέτες, που είχαν διαλέξει να βαδίσουν στον δρόμο της λαϊκής μουσικής, να γράψουν κι αυτοί καταπληκτικά τραγούδια. Βέβαια, όπως είδαμε, κανένας από αυτούς τους συνθέτες δεν υπήρξε τόσο παραγωγικός και πολύπλευρος, όσο ο Τσιτσάνης.

Ωστόσο οι καλές μελωδίες τους συγκεντρώνουν τις αρετές και τα χαρίσματα που συναντούμε στις καλύτερες μελωδίες του Τσιτσάνη. Αναφέρω ενδεικτικά τα ονόματα μερικών από αυτούς τους ιδιαίτερα σημαντικούς συνθέτες. Είναι ο Παπαϊωάννου, ο Μητσάκης, ο Καλδάρας, ο Καπλάνης και μερικοί άλλοι. Θα μπορούσε να λεχθεί δηλαδή ότι η εμφάνιση του Τσιτσάνη στο προσκήνιο του λαϊκού τραγουδιού έγινε αιτία να φιλοδοξήσουν πολλοί νέοι συνθέτες να τον συναγωνιστούν και να τον φτάσουν. Και χάρις σ' αυτήν την ευγενική άμιλλα το λαϊκό μας τραγούδι γνώρισε την πιο χρυσή του εποχή.

Όταν ξεκίνησε την καριέρα του ο Τσιτσάνης ασφαλώς ποτέ δεν φαντάστηκε ότι κάποια μέρα θα περνούσε από το περιθώριο στο πρώτο πλάνο της μουσικής μας ζωής. Αλλά κατάφερε άραγε να περάσει στην αθανασία ή μήπως θα ξεχαστεί όπως ξεχάστηκαν οι περισσότεροι από τους παλιότερους συνθέτες μας, που έγραψαν τραγούδια για το πλατύ κοινό;

Απαντώ στο ερώτημα μ' ένα απόφθεγμα του Κώστα Ταχτσή, που με εκφράζει απόλυτα. «Τα τραγούδια του Τσιτσάνη» γράφει «τ' ακούω πάντα με συγκίνηση, κι όχι από απλή εξιδανίκευση του παρελθόντος». Θα είναι παρήγορο αν σκέπτονται έτσι και τα εγγόνια μας, γιατί τα παιδιά μας έχουν ήδη περιβάλλει τον Τσιτσάνη με την αγάπη τους και τον τιμούνε όπως του αξίζει.

* Ο Μάρκος Φ. Δραγούμης είναι μουσικολόγος

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΤΩΝ ΜΟ·Ι·ΚΑΝΩΝ...

40

Για κάθε ικανής αντίληψης άνθρωπο, και οι αναγνώστες αυτού του περιοδικού είναι σ' αυτήν την κατηγορία, δεν νομίζω να χρειάζονται οι κοινοτυπίες για το ποιος είναι και τι σημαίνει ΤΣΙΤΣΑΝΗΣ.

Ο σκοπός αυτού του σημειώματος είναι να δώσει μερικές άγνωστες στον πολύ κόσμο πληροφορίες, για τον μέγιστο αυτό Έλληνα καλλιτέχνη, να φωτίσει μερικές πτυχές μιας πρόσφατης περιπέτειάς του, και να εξηγήσει (όχι να δικαιολογήσει) τη στάση του μεταπολιτευτικά.

Ό,τι θετικό χαρακτηρίζει την πρώτη φάση των τραγουδιών του Μάνου Χατζιδάκι δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένα ειλικρινές δέος μπρος στο φαινόμενο Τσιτσάνη. Το πολιτιστικό (αλλά και πολιτικό) άνοιγμα της κουλτουριάρικης σκηνής που εκπροσωπεί ο Χατζιδάκις το '49, βρίσκει το δρόμο στο λαό, μέσα από το ρυθμικό, πολυφωνικό μοντέλο που έχει μοντάρει ο Τσιτσάνης, και βρίσκει το δρόμο γιατί ο θαυμασμός του Μάνου Χατζιδάκι είναι ειλικρινής μέχρι αντιγραφής.

Ό,τι θετικό χαρακτηρίζει την πρώτη φάση τραγουδιών του Μίκη Θεοδωράκη είναι το δέος του, δέος νόμιμο Ευρωπαίου σύγχρονου συνθέτη, μπροστά σε μια λαϊκή φόρμα τραγουδιών, που στον ΕΠΙΤΑΦΙΟ, που είναι το πρώτο και το πιο δημοφιλές έργο του, φαίνονται μέσα από τη δυναστευτική παρουσία των Χιώτη, Μπιθικώτση, ευνοούμενων και μαθητών του Τσιτσάνη, που διαμορφώνονται και επιβάλλονται όταν ο Τσιτσάνης ήταν διευθυντής παραγωγής της Κολούμπια.

Η συμμαχία των δυνάμεων που εκπροσωπεί ο Χατζιδάκις (φωτισμένη δεξιά, καλλιτέχνες, ομοφυλόφιλοι, μικροαστοί μποέμδες), με αυτούς του Θεοδωράκη (νεολαία Λαμπράκη, υπόλοιπα διανοούμενων εμφύλιου), με το θαύμα Τσιτσάνης μας δίνει το τραγούδι, που θα συνοδεύσει το πολιτιστικό άνοιγμα της δεκαετίας του '60, θα δώσει το χρώμα στα τραγούδια του ΑΝΕΝΔΟΤΟΥ, θα σημαδέψει μέσω των υπερπαραγωγών Θεοδωράκη τις πορείες, και γενικά το μεγάλο φιάσκο του '60.

Ο Τσιτσάνης —τον ξέρω καλά προσωπικά— είναι άνθρωπος φιλόδοξος, εργατικός, πειθαρχικός, και κολακεύεται εύκολα. Γνωρίζει πολύ καλά τη σημασία της δουλειάς του, ξέρει ότι είναι ο τελευταίος των Μοϊκανών, ενός μεγάλου κοινωνικού φαινομένου, που είναι οι περιθωριακοί της βιομηχανικής επανάστασης του '20, ξέρει την αλχημεία τους, και τις δόσεις ρεμπέτικο, χόλλυγουντ, καθημερινές εφημερίδες, κουλτούρα του χασισιού, γαλ-

λικό τραγούδι, ραδιόφωνο, Σοφία Βέμπο, ΡΟΜΑΝΤΣΟ, εθνικισμός, μπουρδέλο, Μεγάλη Ιδέα, τα υλικά της δουλειάς του.

Την αράζει στις παραλίες και περιμένει τους διανοούμενους και τους ψευτοπολιτικοποιημένους να έρθουν να τον βρουν, να κάνουν κάποιο ντους λαϊκότητας, και αυτός να φωνάζει κανένα φανερά ειρωνικό «άλα μόρτη», στον κάθε αλλοτρωμένο αρχιτέκτονα ή αρχιτεκτόνισα, ή κρυφο-Μητσοτακικό δημοσιογραφίσκο.

Βασίζει τη βραδυνή του επιβίωση, την προσέλευση κόσμου, την ποιοτική σύνθεση του κόσμου, την προδιάθεση του κόσμου απέναντι πλέον στον μύθο-Τσιτσάνη, στην υποστήριξη του δημοσιογραφικού συγκροτήματος Λαμπράκη, του συγκροτήματος εκείνου που έχει τη δύναμη και έχει αναλάβει την ευθύνη να επιβάλλει, μέσα από την 2η και 4η σελίδα των ΝΕΩΝ, τον τρόπο ψυχαγωγίας του Έλληνα αστού και μικροαστού, και που είναι και ο κυριότερος αρμόδιος φορέας για τη σημερινή αποβλάκωσή του.

Μέχρι εκεί το σενάριο λειτουργεί καλά για τον Τσιτσάνη. Λεηλατούν τη δουλειά του, πιθηκίζουν τα τραγούδια και τον τρόπο του, αλλά οι παραχωρήσεις που κάνει στον τρόπο της ζωής του είναι ασήμαντες. Κοιμάται, πάει στη δουλειά του, βλέπει ορισμένους φίλους και ξανακοιμάται το σενάριο χαλάει με τη δικτατορία. Η συμμαχία δεν λειτουργεί τόσο καλά, έχει ρωγμές. Και έρχεται η αμφισβήτηση. Η αμφισβήτηση έρχεται καθυστερημένη και καταϊδρωμένη, και την οδηγούν οι ίδιοι ξύπνιοι της Ρενώ.

Στο περιοδικό «Ταχυδρόμος» δημοσιεύεται ενυπόγραφο άρθρο του Ηλία Πετρόπουλου, όπου αμφισβητείται η πατρότητα των στίχων του «Συννεφιασμένη Κυριακή» και λίγων άλλων. Ως συγγραφέας τους εμφανίζεται ο Νίκος Ρούτσος (συγγραφέας του «Μικρού Ήρωα») ο οποίος ύστερα από 20 τόσα χρόνια το θυμήθηκε. Κι όχι μόνο αυτό αλλά ο Νίκος Ρούτσος είναι στενός ή μακρινός συγγενής του ζεύγους Σταματίου-Μαρίας Παπαδοπούλου των συντακτών και διαμορφωτών της γραμμής της δεύτερης σελίδας των ΝΕΩΝ που λέγαμε.

Κι εκεί ακριβώς αρχίζει ο εφιάλτης του Τσιτσάνη με μια σειρά από άρθρα και υπαινιγμούς που αναστατώνουν την προσωπική του ζωή. Το γεγονός ότι ο Πετρόπουλος, κολλητός του φίλος, τον κάρφωσε, τον τρομοκρατεί, η συμμαχία δεν είναι αρκετά δυνατή να τον υποστηρίξει, αρχίζει τα λάθη. Υποχωρεί στις πιέσεις μιας άλλης ομάδας αν-

ΓΙΑ ΤΟ ΡΕΜΠΕΤΙΚΟ

Η αναπόφευκτη ρουτίνα της κριτικής συχνά δεν αφήνει να εκφράσουμε βαθύτερους καημούς μας για τη μουσική του τόπου. Κι όμως αυτή τη ρουτίνα λίγο-πολύ ταυτίζει ο κόσμος με την όποια προσωπικότητα ενός κριτικού, ταγμένου να παρασταθεί (μη ξεγελιόμαστε πια!) το ψυχομαχητό μιας ετοιμοθάνατης —της εν Αθήναις Έντεχνης Νοελληνικής Μουσικής.

Ξέρω πως τούτο το κείμενο θα ξαφνιάσει εκείνους που πίσω από τα γραφτά μου συνήθισαν να φαντάζονται έναν άτεγκτο σχολαστικό, ίσως προχωρημένο στα χρόνια. Αν το γράφω είναι γιατί τώρα μόλις νιώθω συναισθηματικά ώριμος ν' ανταποκριθώ σ' ένα επίμονο αίτημα πλήθους μουσικών, αναγνωστών και φίλων: να πω τη γνώμη μου για τη λαϊκή μας μουσική. Να που αρχίζω σήμερα να τη λέω. Όχι για να την κρίνω, μα για να κριθώ εγώ ο ίδιος, διαφορετικά η εικόνα μου, καλή-κακή, θάταν λειψή. Φυσικά θάμουν ο τελευταίος που θ' αξίωνε να μιλήσει έγκυρα για το «ρεμπέτικο»: τόκαμαν τόσοι και τόσοι καλύτερα και πιο υπεύθυνα από μένα. Κι ίσως ακόμα ν' απομένει να μάθω τα πάντα γι' αυτό. Με τη φωνή της καρδιάς μιλώ για την ώρα.

Είναι τάχα και γι αυτήν η στιγμή κατάλληλη; Θαρρώ πως ναι. Χρόνια αγωνίστηκα να βγάλω πάνω μου μίαν ανατροφή από κείνες που μας φυλακίζουν σε φιλντισένια καστέλια βιγτωριανής ψευτοευπρέπειας κι εμπνέουν φριχτές ρυπαροφοβίες απ' εκείνες που, τελικά, καταντάν τον άνθρωπο εχτρό του ίδιου του του κορμιού. Μ' είχαν μάθει να βλέπω στη λαϊκή χειρονομία μονάχα τη «βιαιότητα» της (αρχέτυπο κι έκφραση της «βιαιότητας» που όλοι κλείνομε μέσα μας) να εθελotuφλώ στο κάλλος της, ενάντια στην όποια μου μουσική φύση. Για να ξανάβρω το ρεμπέτικο χρειάστηκε να ταξιδέψω στην Ασία, να βιώσω τις μουσικές της και να γυρίσω πίσω...

Παραμονή Πρωτοχρονιάς φέτος, βρέθηκα σε σπίτι όπου δε χαρτόπαιζαν: Άκουγαν μαγνητοφωνημένα παλιά, προπολεμικά ρεμπέτικα τραγούδια, Μάρκο Βαμβακάρη κι άλλους. Η μύησή μου είχε αρχίσει, βέβαια, παλιότερα, χάρη και στον αγαπητό Μάρκο Δραγούμη —από δω του λέω ένα μεγάλο «ευχαριστώ». Κι ένιωσα ν' αναβλύζει μέσα μου βαθειά συγκίνηση από τη μεγαλειώδη απλότητα και τη στοιχειακή σοφία της μουσικής αυτής που ο καημός της θα μπορούσε ν' απλωθεί μες στο χρόνο όσο κι εκείνος μιας ινδικής «ράγκα» κι όμως γνώριζε να τον συστέλλει περίτεχνα χάρη σε μελωδικές φόρμουλες που μ' άπειρη μαστοριά και γούστο πειθανάγκαζαν τη μουσική στη μικρή διά-

σταση του τραγουδιού. Και κάποιο Σαββατόβραδο, πριν μερικές βδομάδες, βρέθηκα στην Καισαριανή, όπου άκουσα σε «ζωντανή» εμπειρία, το Βασίλη Τσιτσάνη και τη Σωτηρία Μπέλλου.

Ολόγυρα ένας κόσμος παραλήδων που επέμεναν να «διασκεδάσουν» σ' ένα χώρο που σε σωστές ευαισθησίες θάπρεπε ν' απορριπίζει συναισθήματα πολύ βαθύτερα. Δεν θα ξεχάσω ποτέ πως ο ίδιος ο Βασίλης Τσιτσάνης τραγούδησε τη «Συννεφιασμένη Κυριακή»: μ' ένα σπαραχτικό κουόζι στακκάτο στο κόψιμο κάθε φράσης, που αφαιρούσε από το υπέροχο αυτό τραγούδι (και τι αριστούργημα «αφαίρεσης»!) ακριβώς εκείνο με το οποίο έχουν συνηθίσει να το ταυτίζουν —το εκφραστικό του απλώμα. (Παρενθετικά αναφέρω πως τούτο το λυγμικό κόψιμο της φράσης, πιο αναπάντεχο μόνο, απαντά και στην ενόργανη παραδοσιακή βιρμανική μουσική). Και μοιραία ίσως συνδύασα μέσα μου τούτο το κοφτό «φραζάρισμα» με τις περιοριστικές της μορφής φόρμουλες που ανέφερα πιο πάνω. Νάχω τάχα δίκιο; Ας με δικαιώσουν ή ας με διαψεύσουν άλλοι, οι επαΐοντες της μεγάλης αυτής μουσικής μας. Το «ρεμπέτικο» μου φάνηκε κάποια στιγμή και σαν προσπάθεια να περιοριστούν σε διαστάσεις ταπεινές καημοί και λαχτάρες και δίψες ψυχής γεννημένης για τ' άπειρο. Σαν τους καημούς και τα πεπρωμένα του λαού μας: Ποιος ξέρει; Έτσι ο πόνος που το γεννά δε λυτρώνεται μ' ατέλειωτα μελωδικά απλώματα, γίνεται σκέτη ένταση ήχου —ένταση που τρομάζει όσους απ' τα μικρά τους πειθαναγκάστηκαν να πνίγουν τις κραυγές του πόνου τους και των ψυχών τους τη δίψα και ν' αυτοφυλακίζονται στα φιλντισένια καστέλια που ανέφερα. Κι όμως μέσα σ' αυτή την ένταση νιώθεις τη λαϊκή έμπνευση, την ίδια τη μουσική να σφυρηλατιέται σαν πάνω σ' αμόνι πελώριο, να καθαρίζεται από κάθε σκουριά, από κάθε τι ψεύτικο, ν' αυτοεξαγνίζεται μες στην ίδια της τη φωτιά.

Βρισκόμουν μπροστά στους στερνούς τρανούς εκπρόσωπους μιας μεγάλης κουλτούρας, που μεις οι ίδιοι αφανίσαμε. Άκουγα λαϊκά χορδόφωνα σε μια υψηλού επιπέδου δεξιοτεχνία. Μήπως, αλήθεια, χαράμισα τη ζωή μου παρακολουθώντας τα

Από αριστερά: Ποτοσίδης, Τσιτσάνης, Χρυσάφη, Παπαϊωάννου, Μακρυδάκης. Δεύτερη σειρά: Λουκάς, Μαργαρώνη, Καλλέργης κ.α.
(«Λουζιτάνια» 1955).

στραβοπατήματα στο κλαβιέ ή στην ταστιέρα δυστυχισμένων παιδιών που θάρρεψαν πως θάβγαιναν βιρτουόζοι απ' τα ωδεία μας; (γι' αυτά ο χρόνος σταμάτησε κάπου στα 1900 κι' οι πιο άξιοι απόφοιτοί τους ξαναρχίζουν περίπου από το άλφα στο εξωτερικό όπου κι εγκαθίστανται!). Να που είχε υπάρξει η μεγάλη τεχνική, η μεγάλη μαστοριά, η μεγάλη τέχνη. Ας πουν άλλοι αρμοδιότεροι αν το ρεμπέτικο πέθανε από την επαφή του με τα εμπορικά κυκλώματα, από τις αναπόφευκτες μεταβολές του ψυχοκοινωνικού κλίματος ή από την περιβόητη αποδοχή του (;) από μια αστική και μεγαλοαστική τάξη μοναδικά παχύδερμη σε κάθε κουλτούρα. (Μήπως η ίδια, ως ένα σημείο, δεν επέβαλε το σαλονίστικο ερασιτεχνισμό και τα... μέτρα επιεικίας που αφάνισαν και την έντεχνη μουσική μας;).

Αν πάλι πέθανε επειδή ήταν αδύνατο να ξεφύγει απ' τους κινδύνους που το τριγύριζαν; Μερικοί το παραμόνευαν μόλις γεννήθηκε. Α.χ. η λύσσα όλων των «πολιτισμένων» κι' εχθρών της «βιαιότητας», που αρνιόταν ν' αναγνωρίσει σ' αυτό ένα κομμάτι της ίδιας της εθνικής μας ψυχής, αιώνια κομματιασμένης ανάμεσα σ' Ανατολή και Δύση. (Ίσως να μην είναι άσχετο με το κομματάσιμα αυτό το ότι το ρεμπέτικο αρχίζει να βλασταίνει την ίδια περίπου εποχή με την καντάδα στην ηπειρωτική Ελλάδα. Ο Μάρκος Δραγούμης, στο πρόσφατο δημοσίευμά του «Ρεμπέτικο Τραγούδι», εκδ. Wander, 1974, αναφέρεται κάπως έμμεσα στο θέμα και στην «Ιστορία του Ελληνικού Μελοδράματος» του Αντ. Χατζηαποστόλου, Αθήνα 1949, στις σ. 7 και 8 διαβάζουμε για τάσεις εξόντωσης από τους κανταδόρους αυτού που ο συγγραφέας αποκαλεί «αμάνε»). Κι' επειδή δε μπόρεσαν να το πολεμήσουν με μουσικά επιχειρήματα, κατάφυγαν σε μια ύποπτη «ηθικολογία». Το «κατηγόρησαν» ακόμη, δίχως να θελήσουν να ερευνήσουν επιστημονικά το θέμα, για ασιατική καταγωγή. Τυφλοί, μικρόχαροι Πενθείς, που ξεχνούσαν πως από την Ασία είχε έρθει ο Διό-

νυσος, ο Θεός της Τραγωδίας! Κι' όμως ο νέος αυτός Διόνυσος, όποια κι αν ήταν η καταγωγή του, ήταν πολύ πονεμένος κι ευγενικός για να εκδικηθεί. Και δεν ξέρω (αν κάνω λάθος ας με διορθώσουν οι ειδικοί) να στράφηκαν οι άνθρωποι του ρεμπέτικου ενάντια στη δυτική κουλτούρα που δήθεν πρέσβευαν οι εχθροί του (τελικά την κακομεταχειρίστηκαν κι αυτήν εξίσου!). Θαρρώ όμως πως σώπασαν ευγενικά κι είπαν ό,τι είχαν να πουν με τη μουσική τους.

Άκουγα, ταραγμένος, τη Σωτηρία Μπέλλου να τραγουδά. Φωνή βιβλική, στήλη μετάλλου που ο καημός της εγκαλούσε το στερώνωμα. Έκλεισα τα μάτια κι' ονειροπόλησα. Φαντάστηκα ένα τέτοιο συγκρότημα ν' αντιπροσωπεύει τη Ρωμηοσύνη, τον καημό του ν' αντηχεί σ' όλο το μεγαλείο πρώτα στην Περσέπολη και στην Ινδική, εκεί όπου ο άνθρωπος κάνει ακόμα μουσική σα συνέχεια του κορμιού του, κι' έπειτα στη Δύση... Και σκέφτηκα και μιαν άλλη φωνή (ανήκει στην ίδια «όχθη» όσο κι αν υπηρετεί άλλα είδη μουσικής), εκείνη του Ξυλούρη, που όμοιά της δεν ξέρω αν έχει να δείξει η Ινδία ανάμεσα στους βιρτουόζους των παραδοσιακών της ασματικών τεχνών. Όχι δεν έπρεπε τέτοια «κουλτούρα» μουσική να πέσει στα χέρια στοιχείων αδιάφορων για τέχνη.

Ίσως οι άνθρωποι που τη γνώμη τους στα θέματα αυτά σέβομαι βαθειά και λογαριάζω, να χαμογελάσουν συγκαταβατικά γι' αυτό μου το κείμενο. Όμως προτιμώ να με καταδικάσουν γι' αυτό παρά να με δικαιώσουν για οποιοδήποτε άλλο. Γιατί ίσως κανένα απ' τα γραφτά μου για τη μουσική δε βγήκε τόσο μες από την καρδιά μου όσο τούτος ο τόσο θλιβερά όψιμος (τ' αναγνωρίζω) καημός λόγος για το ρεμπέτικο.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΕΩΤΣΑΚΟΣ
(ΤΟ ΒΗΜΑ, 5-4-1974)

ΟΙ ΚΟΣΜΟΙ ΤΗΣ
ΛΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Ο ΤΣΙΤΣΑΝΗΣ

ΤΗΣ κ. ΣΟΦΙΑΣ Κ. ΣΠΑΝΟΥΔΗ

Η πρώτη μου γνωριμία με τον κοσμαγάπητον αυτό λαϊκό μουσουργό έγινε σ' ένα φιλικό σπίτι, όπου πήγε με πρόθυμη καλωσύνη μια βραδιά με το συγκρότημά του, για να τον ακούσουν κι' εκείνοι που δεν μπορούν να πάνε στο μακρινό συγκρότημα όπου παίζει. Το άκουσμα του Τσιτσάνη στάθηκε πραγματικά για μένα μια αποκάλυψις. Και μου επιβάλλεται σήμερα να του αφιερώσω την επιφυλλίδα αυτή σαν μια «έντιμη υποχρέωσι» απέναντι των όσων κατά καιρούς είχα γράψει εναντίον των ρεμπέτικων τραγουδιών, που τόσοι νοθεύουν κάθε μέρα. Τα «ρεμπέτικα» του Τσιτσάνη είναι ένα μουσικό «είδος» αξιοπρόσεχτο και μεστό από καλλιτεχνική ουσία άξια να μελετηθεί από την κάθε πλευρά της και πριν απ' όλα για τα γενεσιουργά φυλετικά γνωρίσματα που παρουσιάζει. Τη μουσική αυτή κραδαίνουν ολοζώντανα εθνογραφικά στοιχεία, που είναι πάντα οι παντοδύναμοι παράγοντες της εθνικής τέχνης, κι' επιβάλλονται με τη δημιουργική πνοή τους και με τον αυθορμητισμό του μουσικού ενστίκτου στο θαυμασμό των μυημένων μουσικών και του πλήθους. Γι' αυτό η ρεμπέτικη αυτή μουσική στην πρωτόγονη κατ' επιφάνειαν μορφή της, παρουσιάζει συχνά μια θελκτική πολυμορφία με τις πλούσιες κλίμακες και τις απειροστές υποδιαιρέσεις τους, με την ποικιλία των διατονικών τρόπων και των εσωτερικών υποδιαιρέσεων της οκτάβας. Αν εμβαθύνωμε λίγο στη μελέτη των τρόπων αυτών, δεν θ' αργήσουμε να βρούμε μίαν αντιστοιχία με τους Βυζαντινούς τρόπους, που προσδίνουν τον χαρακτήρα τους στην ιδιότυπη αυτή μουσική. Με τους αδιάλειπτους και αδιάσπαστα συνεχομένους αυτούς κρίκους των μουσικών αιώνων, πλέκεται ο μεγάλος κύκλος της ενότητας της Ανατολικής μουσικής, από την οποίαν οι πολυμήχανοι Ρώσοι εθνικιστάι και οι Ισπανοί της νεωτέρας σχολής ήντλησαν ζωτικώτατα στοιχεία. Η ενότης αυτή, η γεμάτη μυστικοπάθεια στις ιδιότυπες μολπές της, διατηρείται μ' έναν αναλλοίωτο χαρακτήρα με τον εμβρυώδη λυρισμό της, με τους έμμονους μετρικούς ρυθμούς της και την προνομιούχο φραστική όλων των νοσταλγικών συναισθημάτων της μοναξιάς, των χωρισμών, της βαρύθυμης λύπης, της νοσταλγικής λαχτάρας. Κι' όταν ακόμα

ξεσπάνει το ξέφρενο κέφι ενός άκρατου διονυσιασμού, τα τραγούδια αυτά δεν εκτροχιάζονται από τον κυρίαρχο ρυθμό τους. Γιατί ο συνθέτης τους υπακούει εξίσου στο αυστηρό υποσυνείδητο της τέχνης, όσο και στο παντοδύναμο ένστικτο που τον κατευθύνει.

Ο Τσιτσάνης είναι ένας μεγαλοφυής λαϊκός συνθέτης. Θάλεγα καλλίτερα, αυτοσχεδιαστής, σαν τον περίφημο εκείνο Ουγγαρέζο Γκέζα Τσάρνακ, που θαύμαζε τόσο ο Λιστ, κι' έτρεμε μην τύχη και σπουδάση μουσική για να διατηρήση παρθενική και αναλλοίωτη την ορμέμφυτη δυνάμη του μουσικού του ενστίκτου. Αμφιβάλλω πολύ αν ο Τσιτσάνης θα μπορούσε να γράψη τα τραγούδια του εναρμονίζοντας αυτά για την μικρή του ορχήστρα. Δύο μπουζούκια, μια κιθάρα, μια φουσαρμόνικα κι' ένα πιάνο, αυτή είναι όλη η ορχήστρα που διευθύνει παίζοντας ο ίδιος το πρώτο μπουζούκι και τραγουδώντας με αισθαντικότητα όσο και σεβασμό του στυλ που έχει καθιερώσει ο ίδιος στη μουσική του. Σολίστ του τραγουδιού είναι η Μαρίκα Νίνου, μία νέα με ωραία φωνή, γεμάτη περιπάθεια, που μένει πάντα υποταγμένη στα κελεύσματα μιας ευγενικής στο είδος της τέχνης, χωρίς να ξεπερνά ποτέ αυθαίρετα τα σύνορα της. Η τέχνη αυτή έχει μια σύμφυτη ευγένεια, κι' ένα λαϊκό αριστοκρατισμό. Τα «ρεμπέτικα» τραγούδια του Τσιτσάνη είναι ορθόδοξα και σεμνά, με αγνή συναισθηματική προέλευσι. Χωρίς ίχνος παρεκτροπής, ούτε κακόζηλο διφορούμενα, όπως μερικά που ακούμε στο ραδιόφωνο ή σε ειδικές ταβέρνες. Στις στροφές και την επωδή τους, μουσικώτατα χρωματισμένα, αποβλέπουν πριν απ' όλα στην αγνή συναισθηματική συγκίνηση. Η «Συννεφιασμένη Κυριακή» είναι ένα υποβλητικώτατο ψυχικό τοπίο, που μεταγγίζει ακέραια στον ακροατή τη σκιερή του ατμόσφαιρα. Το «Όνειρο της αδελφής» στην απλοϊκή του εξέλιξι ανιστορεί τον στοργικό πόνο της νέας για τον αδελφό της που πολεμά για την πατρίδα. Τον βλέπει στ' όνειρό της και λέει στη μάνα της πως αυτό είναι καλό σημάδι. Το τραγούδι τελειώνει με μια θερμή επίκλησι των δύο γυναικών στην Παναγιά, μίαν αγνότατη προσευχή παλλόμενη από ζωφόρο ελπίδα. Άκουσα ακόμα από το μουσικώτατο αυτό

συγκρότημα το «Βίρα στην άγκυρα, παιδιά!» με τη συναρπαστική επωδή, που ξανασταίνει οράματα ενθουσιασμού και θριάμβων. Τα «Δυο παιδιά», το «Στρώσε μου να κοιμηθώ» κρύβουν μέσα τους αδι-αμφισβήτητα Βυζαντινά στοιχεία οικογενή και προσαρμοσμένα στην πηγαία έμπνευσι του συνθέτη και στους ρευστούς ρυθμούς του.

Μα ο Τσιτσάνης δεν είναι μόνο συνθέτης τραγουδιών, ποιητής και μουσικός εξίσου. Είναι και σολίστ του μπουζουκιού, που ανυψώνει το λαϊκό αυτό όργανο σε ανώτερα μουσικά εδάφη και δικαιολογεί στην εντέλεια όλες τις βιρτουοζικές του αξιώσεις. Το θερμό του βιμπράτο δεν έχει τίποτε το τσιγγάνικο. Οι μελωδίες που εισηγείται με τόση αυτοπεποίθησι έχουν ένα ραψωδικό χαρακτήρα, που μας φέρνει αναδρομικά σε πολύκρονες φυλετικές πηγές. Ο τολμηρός αυτός αυτοσχεδιαστής δεν ξενίζει κανένα. Και ο πιο θεωρακισμένος από προκατάληψι ακροατής του αποπλίζεται εμπρός στην εξαιρετικήν αυτή προσωπικότητα που δεν έχει κανένα εγωκεντρισμό, ούτε συναίσθησι της αξίας του, κι' αιχμαλωτίζει μόνο με την απόλυτη ειλικρίνεια και τη γοητεία της μουσικής του. Είναι προφανές ότι οι συνεργάται του τον λατρεύουν. Αυτοί έδωσαν και στα σόλι του μπουζουκιού που παίζει έναν τίτλο που συγκινεί με τον απλοϊκό αυθορμητισμό του: «Τα Ωραία του Τσιτσάνη». Στα «Ωραία» αυτά —αυτοσχεδιάσματα τις περισσότερες φορές— οι πιστοί του συνεργάται προσθέτουν κάποτε και μια δική τους δειλή υπόκρουσι, που εντείνεται στους δυναμικούς ρυθμούς του πηγαίου «ατσελλεράντο» του σολίστ. Το μικρό αυτό μουσικό σύνολο είναι θαυμαστό για την ομοιογένεια και τη διαβάθμισι των ηχητικών χρωματισμών που λείπουν συνήθως από κάθε άλλη λαϊκή μουσική δημοτικών τραγουδιών. Η κυριαρχία του διατονικού γένους και η επίμονη αποφυγή καταχρήσεως των χρωματικών κλιμάκων και των επηυξημένων δευτέρων, δίνουν στη μουσική αυτή ένα Δωρικό χαρακτήρα που την εξευγενίζει. Όλα αυτά εκδηλώνονται υποσυνείδητα και γι' αυτό ακόμα επιβλητικώτερα από τον προνομιούχο δημιουργό της που διεκδικεί —χωρίς να το επιζητήσει— δικαιοματικά τη συγκινημένη προσοχή μας. Το ομαδικό δημοψήφισμα των λαϊκών μαζών έχει ήδη αναδείξει τον σεμνόν αυτόν Έλληνα μουσικό σε μια ξεχωριστή θέση. Θα ήθελα πολύ να υποβάλω την ιδέα μιας συναυλίας συστηματικής Τσιτσάνη στο «Κεντρικόν» ή στον «Παρνασσό», για να γνωρίση πλατύτερα ο μουσικόφιλος κόσμος και όλοι οι μουσικοί μας, μια πρωτόφαντη Ελληνική ιδιοφυία που κανείς δεν μπορεί να προδικάση τι μας επιφυλάττει ακόμη στο μέλλον. Πάντως έχω την πεποίθησι πως στη συναυλία αυτή θα σημειωθή κοσμοπλημύρα. Δεν υπάρχει κανένας κίνδυνος ν' ακουσθούν «Τα Ωραία του Τσιτσάνη» μέσα σε άδεια παγερή σάλλα, όπως συνήθως συμβαίνει με τόσους «διάσημους» ξένους καλλιτέχνες που έρχονται στις Αθήνας.

ΣΟΦΙΑ Κ. ΣΠΑΝΟΥΔΗ
(ΤΑ ΝΕΑ, 1-2-1952)

θρώπων του συγκροτήματος, που κάτω από μια μικρονοϊκή πολιτική ομπρέλα προσπαθεί να καλύψει την αμάθεια και την αμορφωσιά της.

Κι έτσι ξαφνικά ο Τσιτσάνης, συρόμενος από τη μύτη από το Γιώργο Λιάνη (τι να πεις γι' αυτόν) αρχίζει να εμφανίζεται σε μικροπολιτικά πανηγύρια παριστάνοντας, όπως παλιότερα η Βέμπο, την Ελλάδα, να δίνει στερεότυπες, κοινότυπες και στείρες κυριολεκτικά συνεντεύξεις και να δίνει τη συγκατάθεσή του στην κυκλοφορία μιας τέτοιας απάτης που συνιστά το βιβλίο* αυτό.

Με δυο λόγια το βιβλίο αυτό, που κάνει διακόσιες δραχμές, περιέχει μια λιγοςέλιδη αυτολογοκριμένη, στημένη και πληκτική συνέντευξη — άμυνα του Τσιτσάνη, και μια μεγάλη σειρά τραγουδιών που πήρε ο Κ. Χατζηδουλής από τα αρχεία της εταιρίας Κολούμπια, οι παρτιτούρες που περιέχονται είναι γραμμένες στο πόδι, από κάποιο μουσικό του στούντιο, και είναι αυτές που στέλνονται συνοδευτικά στη λογοκρισία και φυσικά δεν έχουν καμιά χρησιμότητα για όποιον θέλει να παίξει τα τραγούδια.

Αν το INKA διαβάσει αυτή τη γραμμή θα έπρεπε να επέμβει και να το καταγγείλει σε κάποια ανύπαρκτη αλλά αναγκαία αγορανομία βιβλίου.

Η φάρσα του βιβλίου ξεκινάει από το εξώφυλλο όπου υπάρχει και βιογραφικό του συγγραφέα με φωτογραφία, και φυσικά εδώ το ερώτημα μπαίνει που ακριβώς υπάρχει η παρουσία του Χατζηδουλή σ' αυτό το κατασκευάσμα.

Ο ίδιος ο Τσιτσάνης θα πρέπει κάποτε να παραδεχτεί ότι δεν τρέχει και τίποτα αν χρησιμοποίησε τίποτε στίχους άλλων, μέσα στις τόσες χιλιάδες τραγούδια που έγραψε. Θα πρέπει να σκεφτεί ότι στο κάτω-κάτω, δικαστικά κέρδισε την υπόθεσή του, και πρέπει ν' αρχίζει να διαλέγει πάλι τους φίλους του, για να μην γίνεται ρεζίλι.

Τάσος Φαληρέας
(περιοδικό Jazz, Ιούν. '79)

* Το άρθρο αυτό γράφτηκε με αφορμή την έκδοση του βιβλίου «Η ζωή μου — το έργο μου» υπό Κ. Χατζηδουλή.

Ακούστε
ΠΙΤΣΑ
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

οι δρόμοι της αγάπης

*στα ερωτικά τραγούδια
του σήμερα!*

νέος δίσκος και κασέτα

Πέτρος Μήλας Κατερίνα Κόρου

Γιώργος Γιαννιώτης
Μίνα Γεωργίου
Γιώργος Σφήκας

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆ λαϊκή επιθεώρηση πίστας ☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆
☆☆ Μιράντα Κουνελάκη ☆☆☆
☆☆

Δ/νση ορχήστρας
Αχ. Κεσίδης

Πλήρες μενού
1300 δρχ.
Κρασί δωρεάν

τιμή ποτού
300 δρχ.

Ελαχίστη
κατανάλωση
700 δρχ.

εκτος σχεδίου

Σκιάθου 39 & Αιλιανού Κ. Πατήσια Τηλ. 20.10.397

Διεύθυνση: Νίκος Βελετάκος

ΤΟ ΚΟΥΣ της ραχηλ ΚΟΥΣ ασκος

Κ. ΠΑΛΑΜΑ 15 · ΠΑΤΗΣΙΑ · ΠΡΟΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ Ι. ΔΡΟΣΟΠΟΥΛΟΥ

τηλ. για Reservée 2288976

★ TRAVESTI SHOW ★

ΤΟ ΜΟΝΑΔΙΚΟ SHOW ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ!.. ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ!

ΗΘΟΠΟΙΟΙ · ΧΟΡΕΥΤΕΣ · ΤΡΑΒΕΣΤΙ

ΓΕΛΙΟ · ΠΟΛΥ · ΓΕΛΙΟ! και ΘΕΑΜΑ

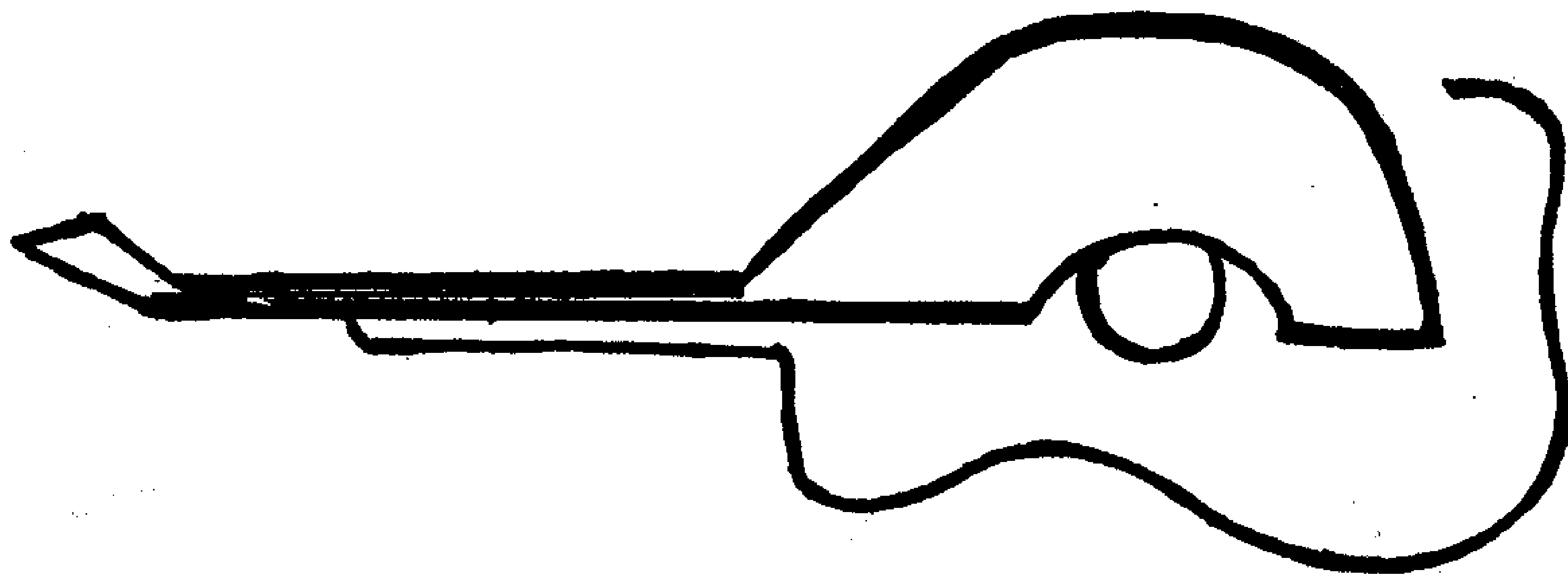
Κάθε Δευτέρα μειωμένη τιμή εισιτηρίου

★ ★ ★ ΣΤΟ ΠΙΑΝΟ Ο ★ ★ ★
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΧΙΟΥ

ΚΡΑΤΕΙΣΤΕ ΤΡΑΠΕΖΙ!...

ΝΕΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΩΡΑ ΕΝΑΡΞΗΣ 10.15 μ.μ. Σάββατο απογευματινή 8 μ.μ.,
βραδινή 10.15 μ.μ. Φοιτητικές τιμές
ΤΡΙΤΗ ΚΛΕΙΣΤΑ

ταξιμι

ΙΣΑΥΡΩΝ 29 και ΧΑΡ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ • τηλ. 3639919

Toure Kunda

Style Council

Tom Waits

Robert Wyatt and the Swapo singers

Πού είναι η γέφυρα;

ΑΝΑΤΟΛΗ

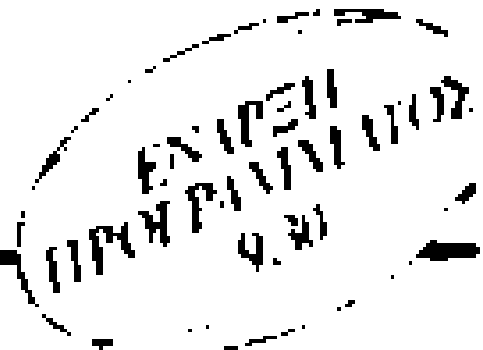
παναγή τσαϊδари 111 καλλιθεα
ΦΑΓΗΤΟ! ΧΟΡΟΣ! ΚΕΦΙ! ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ!

«ΛΑΤΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΚΥΨΕΛΗΣ»
ΡΕΜΠΕΤΙΚΑ! ΠΑΛΙΑ & ΝΕΑ ΛΑΤΚΑ!!!

η αίθουσα διατίθεται για κοινωνικές εκδηλώσεις
τέταρτη κλειστά εκτός εορτών
παναγή τσαϊδари 111

καλλιθεα
☎ 9585074 & 9598215

ΓΙΑΝΝΗ ΣΤΑΘΑ 8 ΤΗΛ. 3616.550

Pret a porter

LINEA F. TRATINA

Κοδριγκτώνος 11β

LET'S

TOGETHER

...ΚΑΙ 1-8 μ.μ.
"SWING-MIDI"
με καφέ, φρουτοχυμούς
σάντουιτς, σαλάτες
και φυσικά ΜΟΥΣΙΚΗ

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 70, ΕΞΑΡΧΕΙΑ,
ΤΗΛ. 3613952

ΤΡΕΙΣ ΤΡΟΠΟΙ ΓΙΑ Ν' ΑΚΟΥΣΕΤΕ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΑΡΛΕΤΑ
«ΤΣΑΪ ΓΙΑΣΕΜΙΟΥ»

**ΜΑΙΡΗ ΔΑΛΑΚΟΥ
ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΣΙΛΟΝ**
«ΜΕΤΑ ΤΗΝ
ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ»

**ΧΡΗΣΤΟΣ
ΖΕΡΒΑΣ**
«Η ΑΛΛΗ ΑΠΟΨΗ»

αν βγείτε για σεργιάνι, περάστε κι απ' το

ΡΕΜΠΕΤΙΚΟ ΣΕΡΓΙΑΝΙ

ΛΕΩΦ. ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ 11Α
ΤΗΛ. 2016.719 - 2285.168

Παίζουν:

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΙΝΗΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙ - ΜΠΟΥΖΟΥΚΙ
ΝΙΚΗ ΡΕΠΑΝΗ ΤΡΑΓΟΥΔΙ
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙ - ΚΙΘΑΡΑ
ΗΡΑΚΛΗΣ ΜΠΑΜΠΑΤΣΙΚΟΣ ΜΠΟΥΖΟΥΚΙ
ΗΛΙΑΣ ΓΙΑΝΝΕΝΑΣ ΚΙΘΑΡΑ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΚΚΟΡΝΤΕΟΝ
ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΤΣΙΑΡΑΣ ΚΡΟΥΣΤΑ

ΚΑΘΕ ΤΕΤΑΡΤΗ ΚΛΕΙΣΤΑ

3

ΠΛΗΡΗΣ ΚΟΥΖΙΝΑ

ΟΛΑ ΣΤΑ ΚΑΡΒΟΥΝΑ

ΜΟΥΣΙΚΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟ

«ΡΕΤΡΟ Ι»

Παίζει η «ΑΤΤΙΚΗ ΚΟΜΠΑΝΙΑ»
(πρώην «ΚΟΜΠΑΝΙΑ ΠΕΤΡΑΛΩΝΩΝ»)

Πύλης και Δεληγιώργη 1
ΠΕΙΡΑΙΑΣ (πίσω από το Γηροκομείο)
ΤΗΛ. 4137001

ΜΟΥΣΙΚΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟ

«ΡΕΤΡΟ ΙΙ»

Με τους: Μαρία Βασιλείου (τραγουδι)
Νίκο Αδριά (μπουζούκι)
Βασίλη Αθανασόπουλο (κιθάρα μπαγλαμά)
Νίκο Παπακώστα (ακορντεον)
Γιάννη Πέτρου (μπάσο-κιθάρα)

Αθ. Δηλαβέρη 11 (απέναντι από το Δελφινάριο)
ΠΕΙΡΑΙΑΣ ΤΗΛ. 4121611 - 4174325

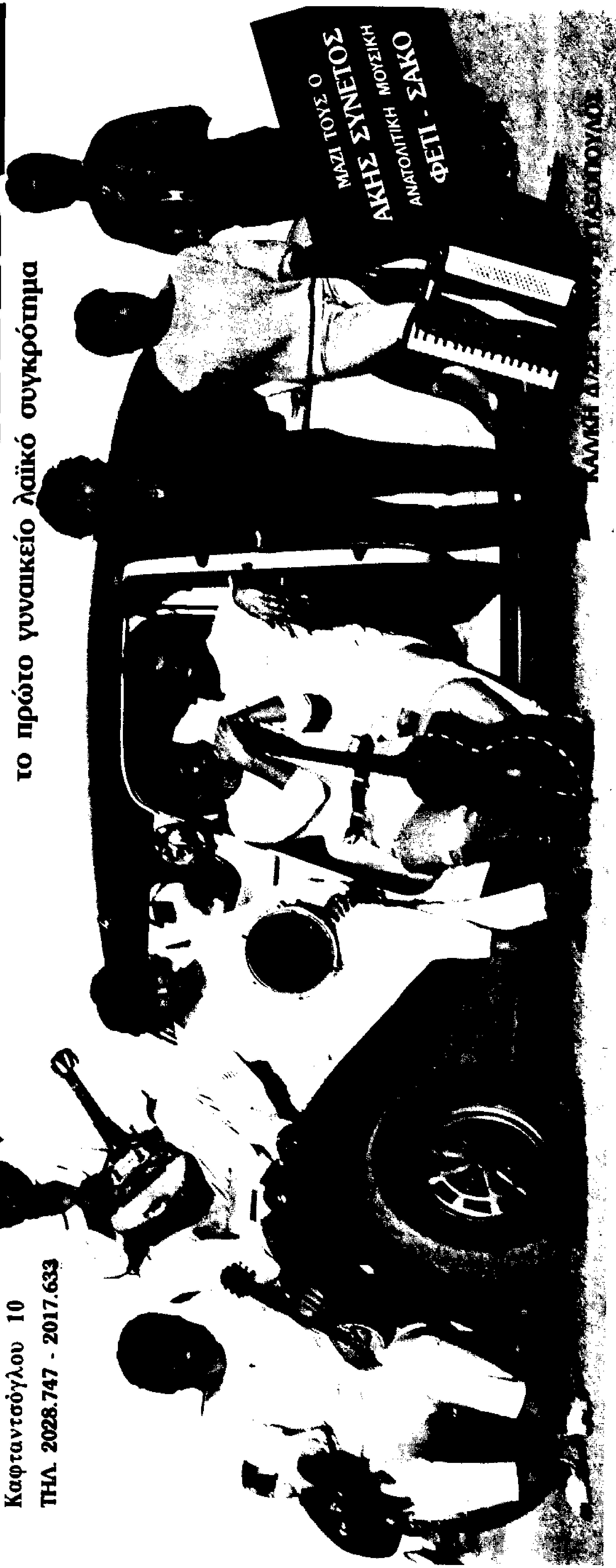
ΚΕΝΤΡΟ

ΜΥΘΟΣ «ΟΙ ΜΠΟΕΜΙΣΣΕΣ»

Καφταντσόγλου 10

ΤΗΛ. 2028.747 - 2017.633

το πρώτο γυναικείο λαϊκό συγκρότημα

ΜΑΖΙ ΤΟΥΣ Ο
ΑΚΗΣ ΣΥΝΕΤΟΣ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
ΦΕΤΙ - ΣΑΚΟ

ΚΑΛΗ ΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΧΑΡΗ ΤΟΝΟΥΣ

**ΛΕΩΝΙΔΑΣ
ΒΕΛΗΣ**
η συνάντηση

**Ο ΚΑΖΑΝΤΖΙΔΗΣ
ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ
ΤΗ ΝΕΑ ΜΕΓΑΛΗ ΦΩΝΗ
ΣΤΟ ΛΑΪΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ**

**ΛΕΩΝΙΔΑΣ
ΒΕΛΗΣ**
η συνάντηση

Επιμέλεια παραγωγής:
**ΣΤΕΛΙΟΣ
ΚΑΖΑΝΤΖΙΔΗΣ**

Σε δίσκους
και κασέτες
COLUMBIA

ΓΛΥΚΕΡΙΑ

ὀμορφη
νύχτα

ΑΓ. ΓΛΥΚΕΡΙΑΣ - ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ 1
Τηλ. 2913901 - 2929940-1

4ος χρόνος

σόλο βιολί: Γ. ΚΟΡΟΣ

σόλο κλαρίνο: Γ. ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ

Τραγουδούν:
ΜΙΧΑΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ
ΑΝΤΡΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΣΟΝΙΑ ΚΡΗΤΙΚΟΥ
και ο ΗΛΙΑΣ ΜΑΚΡΗΣ

ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ

Μπουζούκι: Χ. ΨΑΡΡΟΣ
Η. ΚΟΥΡΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

Πιάνο: Χ. ΖΕΡΜΠΙΝΟΣ

Πνευστά: Τ. ΤΣΙΚΟΥΔΗΣ

Μπάσο: Α. ΜΠΟΤΣΗΣ

Κιθάρα: Γ. ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ

Τύμπανα: Α. ΤΖΗΜΑΣ

Κρουστά: Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ακκορντεόν: Α. ΚΟΥΛΑΞΙΖΗΣ

Μουσική επιμέλεια: ΣΤΕΛΙΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ